

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» імені Т. Г. ШЕВЧЕНКА
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра мов і методики їх викладання

Н. О. Янко, І. В. Мірошник

СИНТАКСИС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Словосполучення

Навчально-методичний посібник
для студентів негуманітарних факультетів
педагогічних закладів вищої освіти

Чернігів
2024

Рецензенти:

Стрілець С. І. – докторка педагогічних наук, професорка, деканка факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка;

Сазонова О. В. – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри української мови, літератури та журналістики Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка;

Косінова О. М. – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри філологічних дисциплін і методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського.

Янко Н. О., Мірошник І. В.

Я 62   **Синтаксис української мови: Словосполучення :**
навч.-метод. посібник для студентів негуманітарних факультетів педагогічних закладів вищої освіти. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2024. 60 с.

У посібнику розглядаються синтаксичні особливості словосполучення в системі оволодіння граматичними нормами української літературної мови. Теоретичний матеріал подано описово й у вигляді схем і таблиць.

Посібник містить також схему і зразки синтаксичного розбору словосполучень, завдання для самостійного виконання й тематичного контролю.

Для студентів негуманітарних факультетів денної та заочної форм навчання педагогічних закладів вищої освіти, викладачів навчальних дисциплін «Українська мова (за професійним спрямуванням)» «Сучасна українська мова з практикумом», учителів-словесників.

УДК 811.161.2'367.4(072)

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(протокол № 4 від 04.12.2024).*

Особливе місце в системі підготовки майбутніх педагогів до практичної діяльності займає мовна освіта, адже мова є не лише засобом спілкування, пізнання, а й засобом впливу вчителя на своїх вихованців. Мета викладання нормативних навчальних дисциплін «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Сучасна українська мова з практикумом» на негуманітарних факультетах педагогічних ЗВО передусім полягає у формуванні мовно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців, досконалому оволодінні ними системою чинних норм української літературної мови, багатством її виражальних засобів; у розвитку культури усного і писемного мовлення, вихованні національної самосвідомості студентів.

Пропонований навчально-методичний посібник присвячено питанням синтаксису словосполучення. У ньому з'ясовано основні ознаки словосполучення як синтаксичної одиниці, подано класифікацію словосполучень, описано типи підрядного зв'язку між компонентами словосполучень, здійснено аналіз найскладніших випадків побудови словосполучень в українській літературній мові. Теоретичний матеріал подано описово й у вигляді таблиць і схем. У другій частині посібника вміщено схему і зразки синтаксичного розбору словосполучень, завдання для самостійного виконання й тематичного контролю.

Навчально-методичний посібник призначений для студентів негуманітарних факультетів денної та заочної форм навчання педагогічних ЗВО, викладачів, учителів-словесників, а також усіх тих, хто прагне поглибити свої знання з граматики української літературної мови.

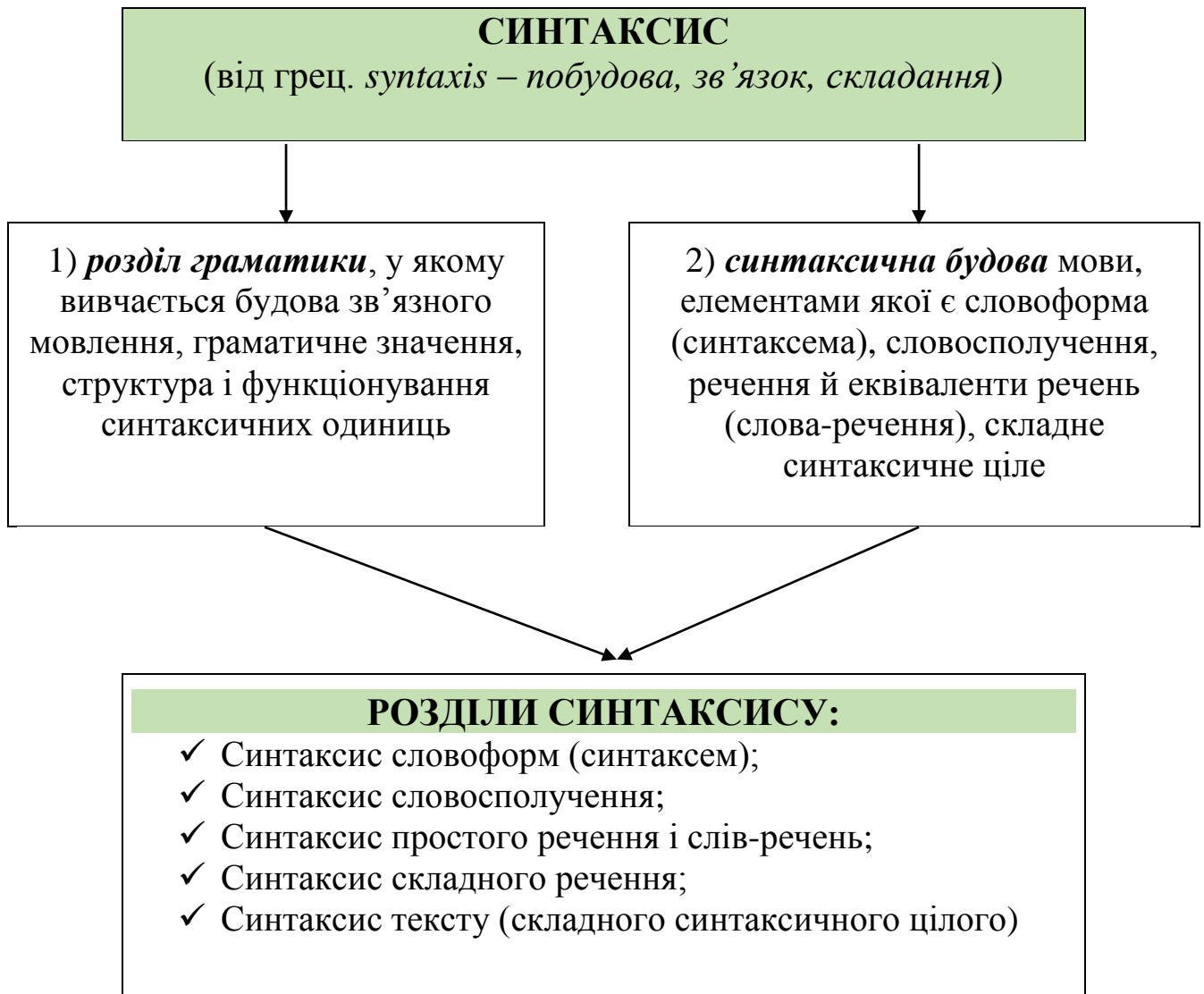
СИНТАКСИС ЯК РОЗДІЛ ГРАМАТИКИ

Синтаксис – душа мови.

Максим Рильський

Схема 1

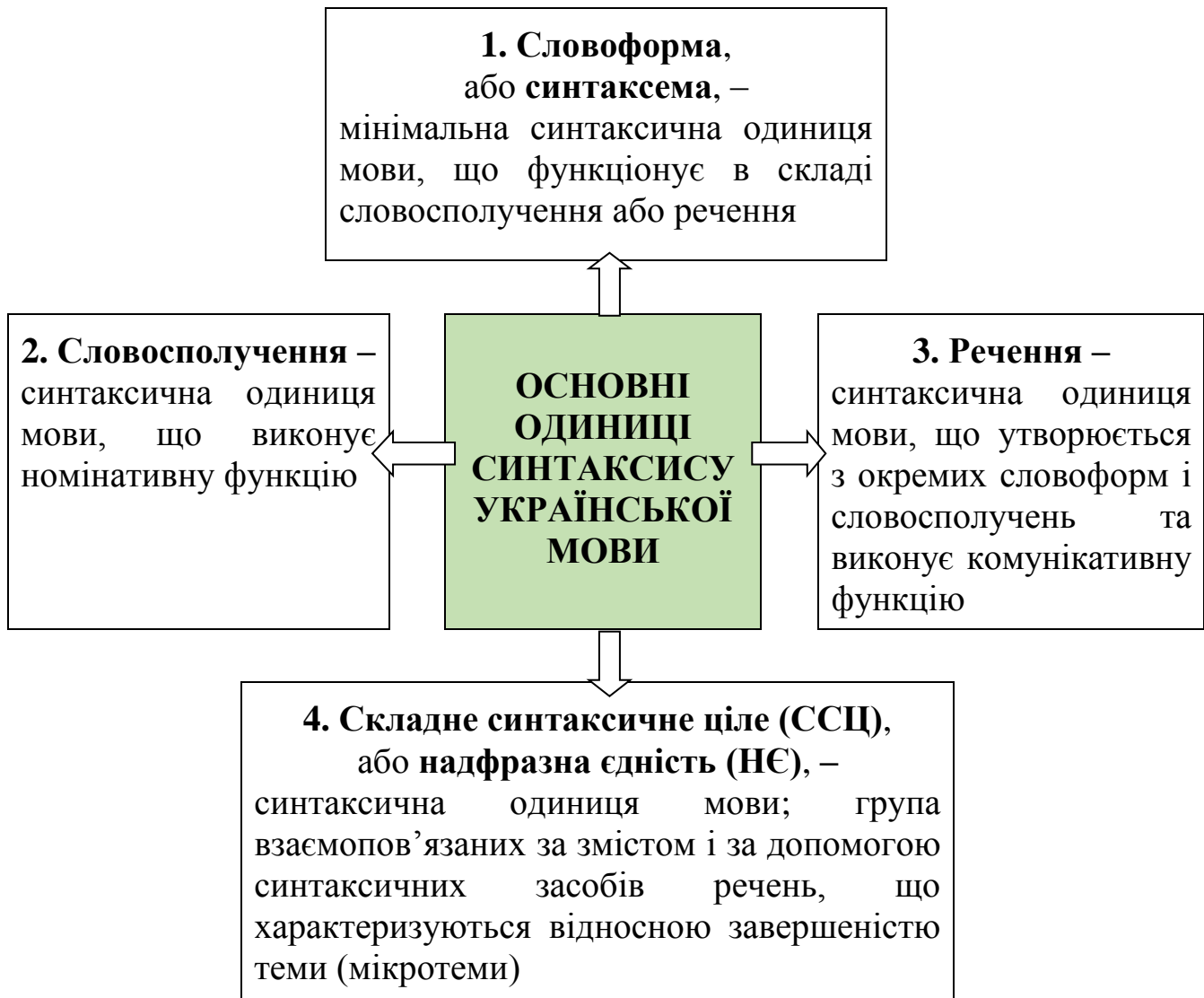

ТИПИ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

У сучасному українському мовознавстві набуває поширення вчення про чотири основні одиниці синтаксису (Бевзенко С. [1], Гуйванюк Н., Кардашук О., Кульбабська О. [5], Плющ М. [18], Шевчук С., Кабиш О., Клименко І. [23], Ющук І. [25] та інші).

Схема 2

ОСНОВНІ ТИПИ СИНТАКСИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Синтаксичний зв'язок – формальний зв'язок між компонентами синтаксичної одиниці мови (словосполучення, простого речення, складного речення), виражений відповідними засобами мови [1, с. 7–8; 5, с. 149; 17, с. 313; 20, с. 167; 24, с. 17]. Згідно з функціональним підходом мовознавці виділяють три типи синтаксичних зв'язків (відношень).

Таблиця 1

ОСНОВНІ ТИПИ СИНТАКСИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ		
Предикативний	Сурядний	Підрядний
поєднуються взаємозалежні компоненти – члени граматичної основи речення (підмет і присудок)	поєднуються граматично незалежні (рівноправні) компоненти	поєднується головний (граматично незалежний) і підрядний (граматично залежний від головного) компоненти
<p><u>Сонце</u> <u>заходить</u>,¹ <u>гори</u> <u>чорніють</u>,² <u>пташечка</u> <u>тихне</u>,³ <u>поле</u> <u>німіє</u> /^{4*} (Тарас Шевченко)</p>	<p>річки й озера; читали і писали; непомітний, але важливий; то вгору, то вниз; То сонце вигляне,¹ то знову піде дощ,² (Олесь Гончар)</p>	<p>електронний додаток; гідний нагороди; слухати пісню; довго чекати; далеко в морі; Спішить за мною тепле лі- то,¹ в якому пахнуть медом трави,² (Ліна Костенко)</p>
ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ СИНТАКСИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ:		
<p>1) форми слів (засобом оформлення їх є флексія): <i>новий підручник, мрія дитини, подякувати батькові;</i></p> <p>2) службові слова (прийменники, сполучники і сполучні слова): <i>оповідання про тварин; Сонце світить, та не гріє.</i></p> <p>3) співвідносні слова: <i>А там,¹ де сонце торкнулось вершечків дерев,² листя спалахнуло злото-зеленим вогнем¹</i> (Михайло Коцюбинський).</p> <p>4) порядок слів: 1. <i>Темна ніч. – Ніч темна.</i> 2. <i>Бур'ян глушить жито.</i></p> <p>5) інтонація: <i>Дощ пройшов¹ – і Київ зеленіє.²</i></p>		

* – Скісними рисками з цифрами позначено поділ складного речення на предикативні частини.

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ЯК ОДИНИЦЯ СИНТАКСИСУ

Від перших ґрунтовних досліджень із синтаксису української літературної мови (Булаховський Л. [11], Кулик Б. [10], Мельничук О. [12], Удовиченко Г. [21] та ін.) і дотепер у науковій літературі не існує єдиних поглядів на природу словосполучення як синтаксичної одиниці мови. Суперечливими і остаточно нерозв'язаними у вченні про словосполучення залишаються такі проблемні питання:

1. Чи існує словосполучення поза реченням?
2. Чи підмет і присудок є словосполученням?
3. Чи є словосполученням сурядна одиниця?

У монографії «Словосполучення в сучасній українській літературній мові» Г. Удовиченка (1968 р.) уперше здійснюється різноаспектний аналіз словосполучення як синтаксичної одиниці, функціонально відмінної від речення. Мовознавець пропонує таке визначення поняття: «Під словосполученням розуміємо синтаксично-семантичні єдності, утворені за нормами і правилами національної мови з двох чи більшої кількості повнозначних слів, які виражають єдину, хоч і в лексично членній формі, назву предмета, поняття чи уявлення» [21, с. 11]. На думку Г. Удовиченка, до словосполучень належать поєднання слів, утворені на основі підрядного прислівного синтаксичного зв'язку.

Виокремлюючи структурно-семантичні різновиди словосполучення, О. Мельничук стверджує, що «немає підстав для того, щоб до словосполучень відносити конструкції лише з якимось певним характером синтаксичного зв'язку, – наприклад, з підрядним зв'язком, – і не враховувати словосполучень з іншим – сурядним – типом зв'язку, які в такому разі взагалі не знаходять собі місця в системі синтаксичної науки» [12, с. 39]. Дотримуючись такого підходу, учений розрізняє підрядні (*річка Дніпро, початок року, каміння розкидане, друг мій, дві книжки, подорож пішки*) й сурядні (*людина і природа, лише дощ та вітер; ні читати, ні писати; рано чи пізно*) словосполучення. Зауважимо, що до підрядних О. Мельничук відносить також субстантивно-вербальні словосполучення, компоненти

яких пов'язані предикативним зв'язком (*ліс шумить, дерево впало, роки пройшли*) та означальні сполучниково-підрядні конструкції (*свято, що наближається; люди, що зібралися*) [12, с. 60].

Більшість лінгвістів (Вихованець І. [2], Плющ М., Грипас О. [13], Шевченко Л. [19], Шевчук С., Кабиш О., Клименко І. [23], Шульжук К. [24] та ін.) розглядають словосполучення як непередикативну одиницю синтаксису, утворену з двох чи більше повнозначних слів на основі підрядного або сурядного синтаксичного зв'язку. Поєднання підмета і присудка вони відносять до предикативних сполучень слів.

На думку С. Бевзенка [1], І. Слинька, Н. Гуйванюк, М. Кобилянської [16], І. Дацюка [6], А. Загнітка, Г. Миронової [9], **словосполучення** – це синтаксична одиниця, що утворюється поєднанням двох або більше повнозначних слів, пов'язаних між собою підрядним зв'язком і певними семантико-синтаксичними відношеннями. Воно складається із **стрижневого**, граматично незалежного, головного, і **підрядного**, граматично залежного, компонентів. Зважаючи на це, сурядні сполучення слів, поєднання підмета з присудком мовознавці не вважають словосполученнями.

У нашому посібнику дотримуємося останнього підходу у вченні про словосполучення, згідно з яким не кожне граматичне поєднання слів є словосполученням (див. *табл. 2*).

Таблиця 2

ДО СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ НЕ НАЛЕЖАТЬ:	
1. Предикативні сполучення слів	<i><u>Весна</u> <u>прийшла</u>. <u>Прилетіли</u> <u>птахи</u>.</i>
2. Напівпредикативні сполучення слів	<i><u>Стривожені світлом</u>, <u>звірятка</u> заворушилися, збилися в одну купку (Олесь Донченко) (відокремлене означення, виражене дієприкметниковим зворотом, й означуване слово)</i>
3. Поєднання слів на основі сурядного зв'язку	<i>батько й мати; і день, і ніч; сніг чи дощ; то сміється, то плаче (однорідні члени речення)</i>

4. Складені (аналітичні) форми слів	<i>буду читати, будемо писати</i> (форма майбутнього часу дієслова); <i>нехай працює</i> (форма наказового способу дієслова); <i>більш відомий, найбільш зручний, мені старанно</i> (форми вищого й найвищого ступенів порівняння прикметників і прислівників); <i>став студентом, буде смішним</i> (складений іменний присудок) тощо
5. Поєднання слів з однією функцією	<i>робота роботою, з дня на день</i> (два однакові іменника в різних відмінкових формах із прийменником або без нього); <i>послухати послухаю, прочитати прочитаю</i> (інфінітив із дієвідмінюваною формою того ж дієслова)
6. Поєднання повнозначних частин мови зі службовими	<i>через хворобу, на озері, у нього, відповідно до наказу, немов сонце, не розмовляй, нехай приходять, співав би, читайте ж</i>

Словосполучення тісно пов'язане з іншими одиницями мови (словом і реченням), має з ними як спільні, так і відмінні ознаки.

Порівнюючи **словосполучення** зі **словом**, мовознавці (Бевзенко С. [1], Дацюк І. [6], Загнітко А., Миронова Г. [9], Караман О. [17], Плющ М. [18] та ін.) називають такі найхарактерніші для них *спільні ознаки*:

- 1) слово і словосполучення не є комунікативними одиницями;
- 2) обидві одиниці позбавлені предикативності, не мають інтонації повідомлення;
- 3) слову і словосполученню властива номінативна функція;
- 4) словосполучення, як і слово, має систему форм, або парадигму, яка зумовлена системою форм головного (стрижневого) слова;
- 5) обидві одиниці мови виступають будівельним матеріалом для речення.

Водночас дослідники визнають, що між словом і словосполученням існують *суттєві відмінності*:

- 1) словосполучення утворюється у процесі спілкування за певною схемою, тоді як слово існує в мові як готова одиниця;

2) порівняно зі словом словосполучення має складнішу структуру: воно складається як мінімум із двох повнозначних слів – граматично незалежного і граматично залежного;

3) мінімальним контекстом для словосполучення є речення, а для слова – словосполучення;

4) словосполучення, на відміну від слова, конкретніше за характером позначуваних явищ дійсності: залежні слова в словосполученнях звужують обсяг поняття, даючи йому точнішу назву;

5) у словосполученні активно виявляються граматичні категорії опорних слів [1, с. 14–15; 6, с. 249; 9, с. 20; 18, с. 313; 20, с. 170].

Аналізуючи *словосполучення* і *речення*, лінгвісти (Дудик П., Прокопчук Л. [8], Загнітко А., Миронова Г. [9], Кулик Б. [10], Плющ М. [18], Слинько І., Гуйванюк Н., Кобилянська М. [16] та ін.) доводять, що цим синтаксичним одиницям також властиві *спільні ознаки*. Зокрема, обидві одиниці позначають розширений факт дійсності, граматично оформлені, їх компоненти поєднані синтаксичними зв'язками. До найістотніших *відмінних ознак* дослідники відносять такі:

1) словосполучення – це складна назва певного поняття (номінативна функція), а речення – основна одиниця спілкування (комунікативна функція);

2) на відміну від речення словосполученню не властиві такі ознаки, як предикативність, модальність, часова віднесеність висловленого до дійсності, інтонаційна завершеність;

3) словосполучення характеризується інтонацією називання, а речення – повідомлення;

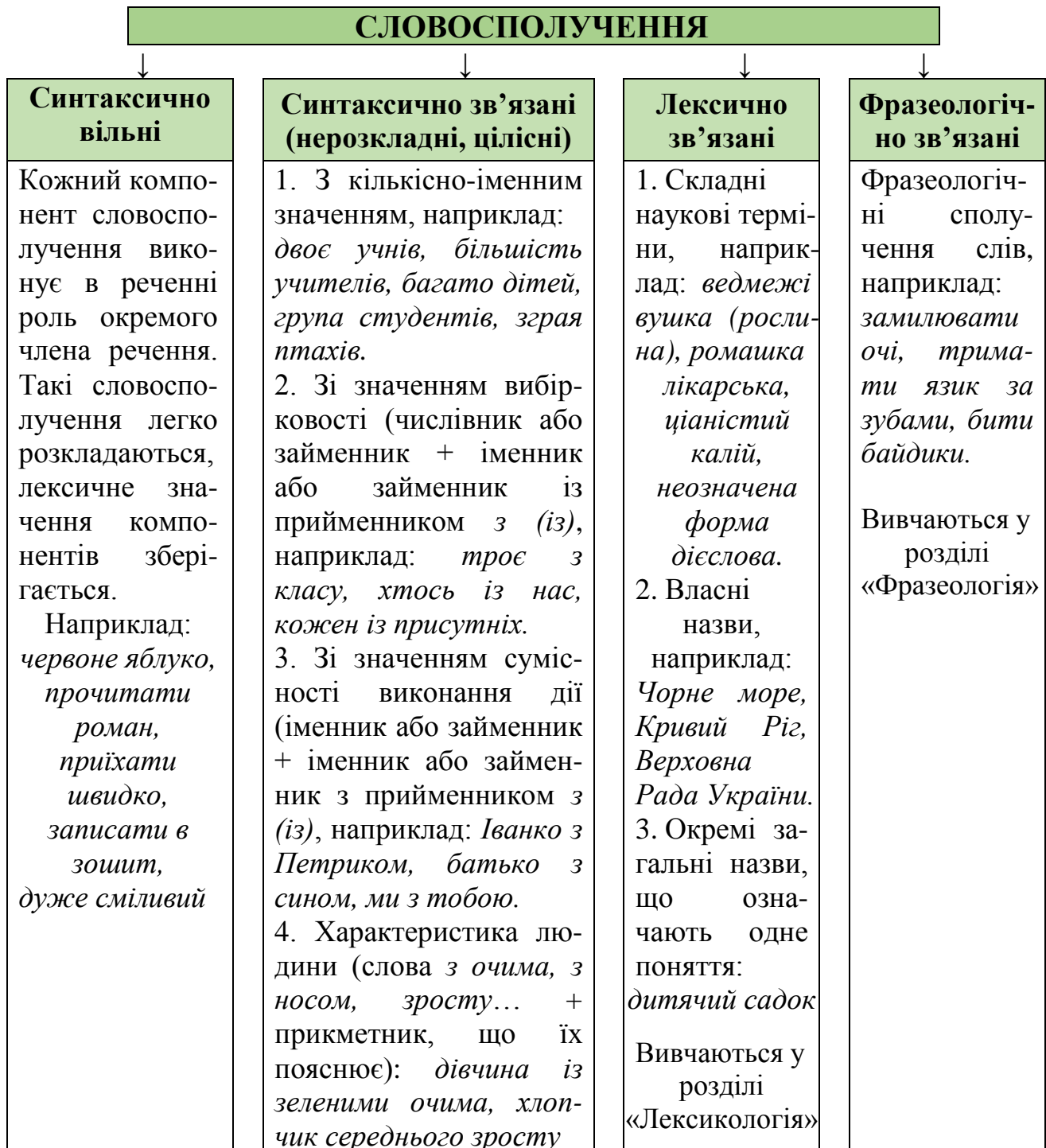
4) словосполучення, як зазначалося вище, завжди двочленне, а речення може складатися і з одного слова;

5) якщо у словосполученні реалізується лише підрядний зв'язок (за іншим підходом – підрядний і сурядний), то для речення властива більша різноманітність синтаксичних зв'язків (предикативний, підрядний, сурядний, напівпредикативний) [1, с. 15; 6, с. 249; 9, с. 20–21; 17, с. 313; 18, с. 314; 20, с. 171].

КЛАСИФІКАЦІЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

1. КЛАСИФІКАЦІЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ЗА СТУПЕНЕМ СЕМАНТИЧНОГО ЗЛИТТЯ КОМПОНЕНТІВ

Схема 3

Примітка. Компоненти синтаксично цілісних, лексично і фразеологічно зв'язаних словосполучень виступають одним членом речення, не членуються на головне і залежне слово, означають одне поняття. Наприклад: *Велика згря журавлів* кружляла високо і плавно над землею (М. Рильський).

2. КЛАСИФІКАЦІЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ЗА МОРФОЛОГІЧНИМ ВИРАЖЕННЯМ СТРИЖНЕВОГО (ГОЛОВНОГО) СЛОВА

Схема 4

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ					
ДІЄСЛІВ- НІ	ІМЕННІ				ПРИСЛІВ- НИКОВІ (адвербіальні)
<p>Стрижневе слово – дієслово або його форми, наприклад: <i>малювати дерево, працювати над книгою, багато знати, зрозуміти одразу, читати лежачи, прийшов сказати, вирішили поїхати, спланували подорож, виконуючи завдання, підписано тобою</i></p>	<p>Іменникові (субстантивні)</p> <p>Стрижневе слово – іменник, наприклад: <i>вечірня прогулянка, вдалий рік, смачна полуниця, наш край, зібраний урожай, бажання вчитися, кадр фільму, конспект уроку, п'ятий місяць</i></p>	<p>Прикметникові (ад'єктивні)</p> <p>Стрижневе слово – прикметник, наприклад: <i>старший від брата, рожеві від морозу, трохи вищий, дуже гарний, надзвичайно цікавий, мокрий до нитки, гідний нагороди, сильний духом</i></p>	<p>Займенникові (проніменальні)</p> <p>Стрижневе слово – займенник, наприклад: <i>кожний із громадян, комусь із учнів, дехто із нас, хтось чужий, ніякий на смак, щось загадкове</i></p>	<p>Числівникові (нумеральні)</p> <p>Стрижневе слово – числівник, наприклад: <i>один із чотирьох, п'ять книг, семеро козенят, вісім десятих урожаю, двоє з нас</i></p>	<p>Стрижневе слово – прислівник або слово категорії стану, наприклад: <i>дуже рано, особливо сумлінно, зовсім несподівано, праворуч від дороги, краще за художника, сумно від розлуки</i></p>

3. КЛАСИФІКАЦІЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ЗА СТРУКТУРОЮ

Схема 5

I. За кількісним принципом:

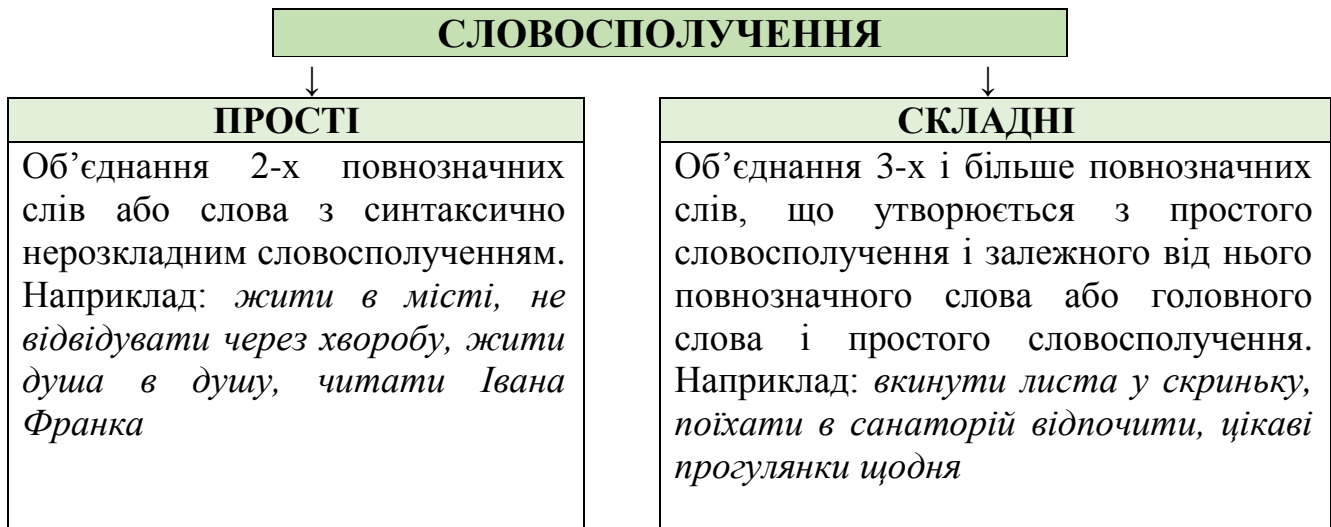
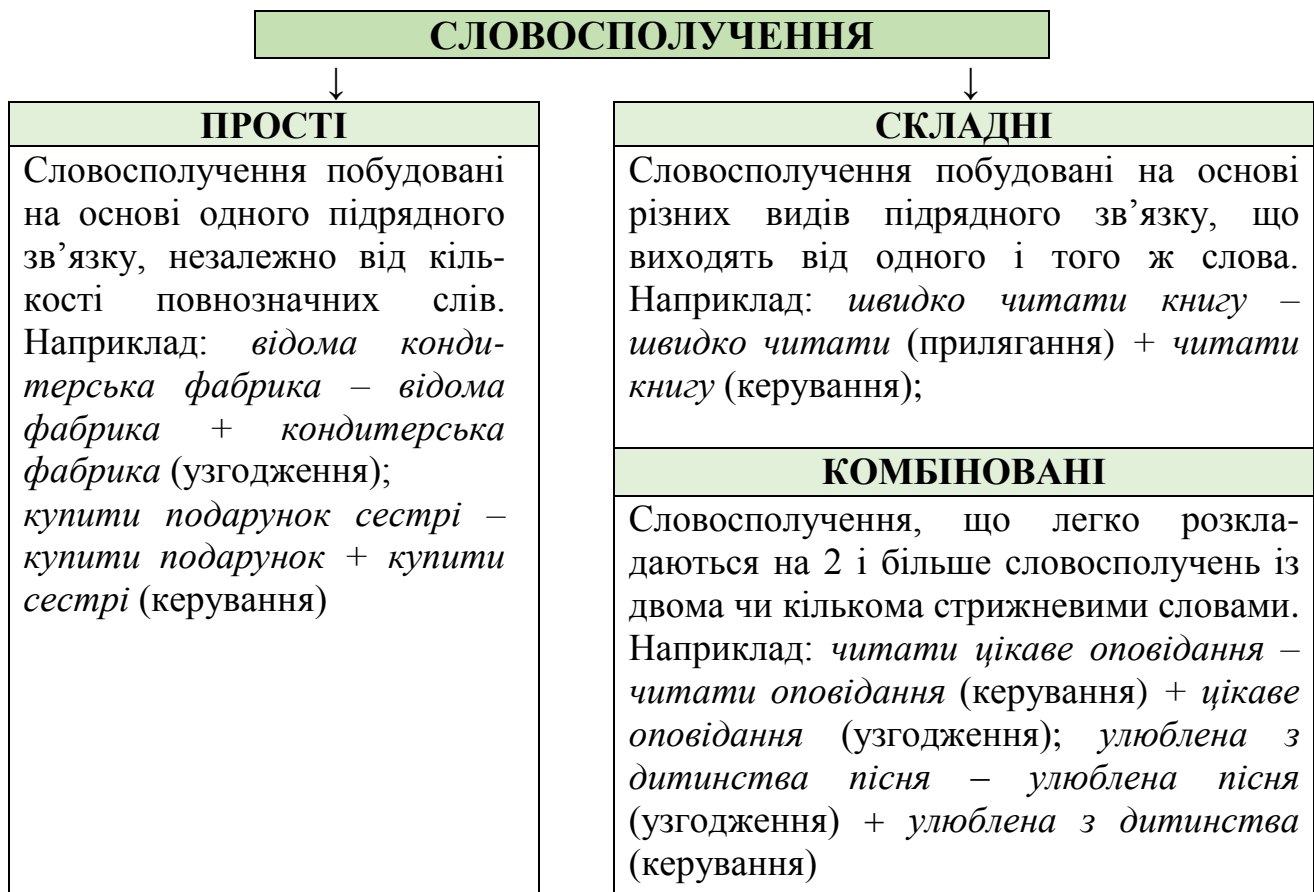

Схема 6

II. За кількістю компонентів і характером підрядного зв'язку:

4. КЛАСИФІКАЦІЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ЗА ХАРАКТЕРОМ СИНТАКСИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ

Схема 7

Порівняйте: *сукня з бавовни – бавовняна сукня, життя в селі – сільське життя, степи України – українські степи, цвіт акації – акацієвий цвіт* (атрибутивні відношення), але *миска з пиріжками* (об'єктні відношення).

Примітка. До атрибутивних відносять і словосполучення, у яких виражаються *апозитивні відношення*: стрижневе слово називає предмет, а залежне є прикладкою. Наприклад: *хлопець-козак, дуб-велетень* (питання який?), *студентка-відмінниця, дівчина-красуня* (питання яка?), *місто-герой* (питання яке?).

ВИДИ ПІДРЯДНОГО ЗВ'ЯЗКУ СЛІВ У СЛОВОСПОЛУЧЕННІ

Схема 8

Примітка. Окрім розглянутих видів підрядного зв'язку, лінгвісти С. Бевзенко [1], Л. Булаховський [11], І. Дацюк [6], Б. Кулик [10] виокремлюють ще один різновид – **тяжіння**. Це вид зв'язку, за якого залежне слово, що стоїть після присудка і підпорядковується йому, семантично тяжіє до підмета й опосередковано (через присудок) пояснює його. У ролі залежного слова можуть уживатися прикметники, дієприкметники, а також порядкові числівники і займенники прикметникового типу, які виконують функцію повнозначної зв'язки при іменному складеному присудку й формально узгоджуються з підметом (у роді, числі та відмінку). Наприклад:

1. *Непроглядний гай стоїть тихий і спокійний...* (Марко Вовчок).
2. *У п'ятницю Сергій прийшов утомлений.*

УЗГОДЖЕННЯ

ПОВНЕ
<p>Форма залежного слова повторює форму головного слова за родом, числом і відмінком. Наприклад:</p> <p><i>осінній ранок, зелена трава, глибоке озеро, батьківська хата, улюблений письменник, твій олівець, перша сторінка</i></p>

НЕПОВНЕ
<p>Головне і залежне слово відрізняються у певній граматичній формі. Наприклад:</p> <p><i>осінні тумани</i> (з іменниками у множині відсутнє узгодження в роді); <i>село Дем'янівці</i> (немає узгодження в числі); <i>місто Чернігів</i> (немає узгодження в роді); <i>дівчина-агроном</i> (немає узгодження в роді)</p>

Примітка. Зв'язок прикладки з пояснювальним іменником Загнітко А., Миронова Г. [9], Караман О. [17], Слинко І., Гуйванюк Н., Кобилянська М. [16] тлумачать як окремий підрядний зв'язок – **кореляцію**. У таких словосполученнях виражаються апозитивні відношення, що виявляються в обов'язковому узгодженні іменників у відмінковій формі: *Десна-красуня, студентка-відмінниця* (повна кореляція), *місто-герой, місто Чернівці* (неповна кореляція).

КЕРУВАННЯ

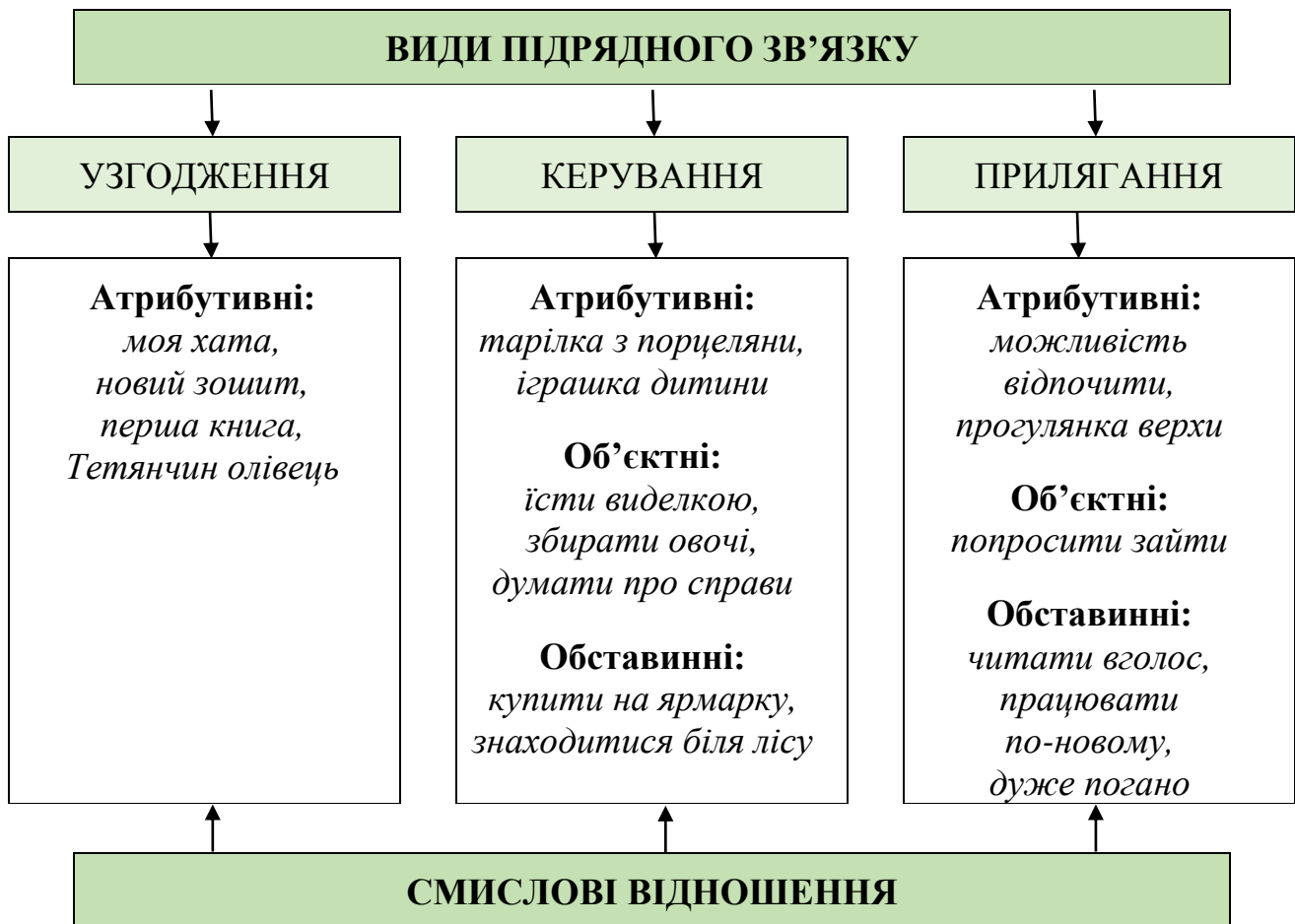
За ступенем вияву внутрішнього зв'язку між словами	
СИЛЬНЕ	СЛАБКЕ
<p>наявність залежного слова є обов'язковою, а його відмінкова форма зумовлюється семантикою головного, яке найчастіше виражене перехідним дієсловом або іменником, утвореним від нього:</p> <p><i>складати екзамен, купити молока, не боятися грози, захоплюватися малюванням, перевезення вантажів</i></p>	<p>наявність залежного слова не є обов'язковою і не визначається лексикограматичними властивостями головного:</p> <p><i>піти з подругою, спати на дивані, хворий на грип, читати дітям</i></p>

За формою залежного слова	
БЕЗПОСЕРЕДНЄ (БЕЗПРИЙМЕННИКОВЕ)	ОПОСЕРЕДКОВАНЕ (ПРИЙМЕННИКОВЕ)
<p>Керування без прийменника:</p> <p><i>малювати натюрморт, спитавши сестру, сторінка підручника, замучений безсонням, декілька тижнів</i></p>	<p>Керування з прийменником:</p> <p><i>малювати на занятті, зустріч із друзями, широкий у плечах, двоє з гостей</i></p>

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ВИДАМИ ПІДРЯДНОГО ЗВ'ЯЗКУ І СМИСЛОВИМИ ВІДНОШЕННЯМИ МІЖ СЛОВАМИ У СЛОВОСПОЛУЧЕННІ

Схема 11

СКЛАДНІ ВИПАДКИ ПОБУДОВИ І ВЖИВАННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

У кожній мові словосполучення утворюються за властивими їй граматичними нормами сполучуваності слів. Саме ці закономірності визначають національну специфіку синтаксису певної мови.

Розглянемо найбільш складні випадки побудови і вживання словосполучень в українській мові.

1. УЗГОДЖЕННЯ ЧИСЛІВНИКІВ З ІМЕННИКАМИ

1. Числівник **один** узгоджується з іменниками в роді, числі й відмінку: *один олівець, одна книжка, одне (рідше – одно) яблуко.*

Числівник **одні** сполучається з іменниками, що мають тільки форму множини: *одні двері, одні ножиці, одні окуляри.*

2. Числівники **два, обидва** мають граматичне значення роду: *два, обидва* (чоловічий і середній), *дві, обидві* (жіночий): *два роки, два прізвища, дві пісні, обидва лікарі, обидві руки, обидві дівчини.*

3. Після числівників **два (дві), обидва (обидві), три, чотири** іменники вживаються у формі називного відмінка множини, але нерідко з наголосом родового відмінка однини: *два бр^ати, дві кн^іжки, три сестр^і, чотири д^ерева. Запам'ятайте!* Іменники, структура основи яких у називному відмінку однини і множини різна, мають форму родового відмінка множини: *тридцять два киянина, сорок три селянина, двадцять чотири племені.* Якщо ж кількість називається в межах одиниць, то з такими іменниками треба вживати збірні числівники: *двоє киян, троє селян, двоє імен.*

4. Числівник **півтора** поєднується з іменниками чоловічого і середнього роду, а числівник **півтори** – з іменниками жіночого роду: *півтора відра, півтора кілограма, півтори доби, півтори години.*

5. Числівник, вжитий у сполученні з **більше на...** або **менше на...**, має форму знахідного відмінка, яка залежить від семантики іменника: у назвах істот збігається з формою родового чи називного

відмінка, а у назвах неістот – називного відмінка: *більше на трьох читачів і більше на три читачі, але: більше на чотири зошити.*

6. **Порядкові числівники**, як і прикметники, узгоджуються з іменниками в роді, числі й відмінку: *п'ятий місяць, сорок третій день, шоста година, восьме число.*

7. **Збірні числівники** вживаються у межах від 2 до 20 і числівник 30. Вони поєднуються:

а) з іменниками множинної форми, що позначають конкретні предмети (*двоє окулярів, троє воріт, четверо дверей*);

б) з іменниками середнього роду IV відміни, що позначають малих істот (*двоє малят, троє пташенят, троє поросят, двадцятьоро телят*);

в) з іменниками середнього роду, що позначають неживі предмети (*двоє відер і два відра, троє вікон і три вікна*);

г) рідше з іменниками, що є назвами осіб чоловічої статі (*двоє хлопців і два хлопці, але два академіки, три професори, п'ять директорів, шість командирів* тощо);

д) з особовими займенниками (*їх було четверо*).

Запам'ятайте! З іменниками, що позначають парні предмети, можна вживати слово *пара*: *дві пари окулярів, три пари штанів*. Збірні числівники *двоє – п'ятеро* мають паралельні суфіксальні утворення *двійко, трійко, четвірко, п'ятірко*, що мають відтінок позитивної суб'єктивної оцінки: *двійко курчаток, трійко кошеняток*.

8. Іменник із кількісно-предметним значенням **половина** не може вживатися зі словами *більша / менша* (половина не може бути більшою чи меншою). Тому правильно казати так: *більшість учителів, більше ніж половина вчителів, а не більша половина вчителів*.

9. У датах назви місяців уживаються тільки в родовому відмінку: *перше квітня, одинадцять вересня, двадцять лютого, двадцять четверте листопада*. Порівняйте: *Сьогодні десяте жовтня. – Ми домовилися зустрітися десятого жовтня*.

10. На позначення годин вживаються порядкові числівники, а на позначення хвилин – кількісні: *десята година, сорок п'ять хвилин, о восьмій годині десять хвилин, десять хвилин на шосту, за десять хвилин сьома година*.

Основні правила побудови числівникових словосполучень подаємо в таблиці 3.

Таблиця 3

Розряд числівників	Форма іменника	Приклади
1. Прості кількісні числівники <i>два, три, чотири</i> (а також складені, останнім словом яких є <i>два, три, чотири</i>) і числівник <i>обидва</i>	Називний відмінок множини	<i>два хлопці, чотири клени, двадцять два олівці</i>
2. Прості кількісні числівники <i>п'ять і більше</i> (а також складені, останнім словом яких є <i>п'ять – дев'ять</i>)	Родовий відмінок множини	<i>п'ять хлопців, вісім кленів, двадцять сім олівців, сто дев'ять грамів</i>
3. Кількісні числівники <i>тисяча, мільйон, мільярд, нуль</i>	Родовий відмінок множини	<i>тисяча років, мільйон гривень, нуль одиниць</i>
4. Неозначено-кількісні та збірні числівники	Родовий відмінок множини	<i>кілька тижднів, двадцяттеро гусенят</i>
5. Дробові числівники	Родовий відмінок однини	<i>одна друга метра, одна третя доби, дві цілих і одна третя гектара</i>
6. Кількісний числівник + слова <i>половина, третина, чверть</i>	Відмінкова форма іменника залежить від форми числа	<i>дві з чвертю години (бо дві години), вісім з половиною метрів (бо вісім метрів)</i>
7. <i>Півтора</i>	Родовий відмінок однини, чоловічий і середній рід	<i>півтора аркуша, півтора кілограма, півтора місяця, півтора року, півтора яблука</i>
8. <i>Півтори</i>	Родовий відмінок однини, жіночий рід	<i>півтори години, півтори доби, півтори тонни</i>
9. <i>Півтораста</i>	Родовий відмінок множини	<i>півтораста сторінок, півтораста центнерів</i>

2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНКОВИХ УЗГОДЖЕНЬ ПРИКЛАДКИ З ПОЯСНЮВАЛЬНИМ СЛОВОМ

У процесі відмінювання словосполучень, побудованих на основі зв'язку кореляції (прикладки з пояснювальним іменником), необхідно дотримуватися таких особливостей:

1. Якщо прикладка і пояснювальне слово виражені загальними назвами, змінюються обидва слова. Наприклад:

*дівчина-красуня – дівчини-красуні (а не дівчини-красуня),
Десна-річка – Десни-річки (а не Десни-річка, Десна-річки).*

2. У словосполученнях, один із компонентів яких номенклатурна назва, а другий – власна географічна, діють такі закономірності:

а) географічні власні назви відмінюються, якщо номенклатурна назва – це слово *місто, село, селище, ріка, озеро* тощо. Наприклад:

*у місті Харкові (а не Харків);
у селі Петрівці (а не Петрівка);
коло річки Ворскли (а не Ворскла);*

АЛЕ: *у місті Жовті Води* (форма множини, складена назва).

б) географічні назви залишаються в незмінюваній формі з номенклатурними назвами *станція, гора, острів, півострів, мис*. Наприклад:

*біля станції Білоус,
поблизу гори Говерла,
на півострові Крим.*

3. У словосполученнях, один із компонентів яких загальна назва (*звання, посада, фах*), а другий – власна (*ім'я, ім'я по батькові, прізвище*), відмінюються обидві частини з урахуванням норм українського правопису:

*професорка Наталія Коваленко – у професорки Наталії Коваленко
(а не у професорки Наталія Коваленко);
лікар Петро Іванович Коваленко – лікаря Петра Івановича Коваленка
(а не лікаря Петро Іванович Коваленко).*

3. УЖИВАННЯ ДІЄСЛІВНИХ БЕЗОСОБОВИХ ФОРМ НА -НО, -ТО

В українській мові досить поширені дієслівні форми на *-но, -то* (*доведено, затверджено, підписано, обґрунтовано, отримано, перекрито, проаналізовано, розглянуто* та ін.). Однак уживати їх можна лише в односкладних безособових реченнях, коли не вказується виконавець дії. Наприклад: 1. *Цього навчального року захищено 40 кваліфікаційних робіт.* 2. *У статті розглянуто основні види лінгвістичного експерименту.*

У тих випадках, коли є потреба назвати виконавця дії, необхідно використовувати активні конструкції: 1. *Школярі посадили двадцять дерев* (а не *Школярами було посаджено двадцять дерев*). 2. *Верховна Рада України прийняла постанову* (а не *Верховною Радою України прийнято постанову*). 3. *Автор розглядає основні види лінгвістичного експерименту* (а не *Автором розглянуто основні види лінгвістичного експерименту*).

4. НАЙПОШИРЕНІШІ ПОМИЛКИ У ПОБУДОВІ СЛОВСПОЛУЧЕНЬ НА ОСНОВІ ЗВ'ЯЗКУ КЕРУВАННЯ

В українській мові найбільше синтаксичних помилок трапляється у словосполученнях, побудованих на основі підрядного зв'язку керування. До основних причин таких помилок мовознавці відносять: 1) недотримання мовцями граматичних особливостей синонімічних слів, перенесення керування одних синонімів на керування інших за аналогією; 2) незнання мовцями національної специфіки побудови словосполучень [3, с. 32].

Нижче подаємо найпоширеніші випадки неправильної побудови словосполучень на основі зв'язку керування:

1. Кероване слово ставиться не в тому відмінку, якого вимагає головне слово.

У процесі побудови словосполучень слід пам'ятати, що залежним компонентом у дієслівних, так і інших типах словосполучень, може бути не будь-яке слово і не будь-яка його граматична форма [3, с. 33].

Наприклад, вибір залежного компонента до дієслова *пробачити* обмежений лише тими словами, які називають особу і мають форму давального відмінка: *пробачте мені* (а не *мене*); *пробачте йому* (а не *його*); *пробачте їй* (а не *її*); *пробачте нам* (а не *нас*); *пробачте їм* (а не *їх*); *пробачте Тетяні* (а не *Тетянку*); *пробачте Петрові Івановичу* (а не *Петра Івановича*).

2. Слова, що за нормами літературної мови вимагають безприйменникового керування, помилково вживаються як прийменникові конструкції.

Українською мовою правильно казати:

вільно розмовляти англійською мовою (а не *вільно розмовляти на англійській мові*);

навчатися рідною мовою (а не *навчатися на рідній мові*);

перекласти українською мовою (а не *перекласти на українську мову*);

сталося (трапилося) цього літа, наступного дня, тієї ночі, того ж року (а не *в це літо, у наступний день, у ту ніч, у той же рік*);

останнім часом (а не *в останній час*);

реалізовано повною мірою (або цілком) (а не *в повній мірі*) та ін.

3. Слова, що за нормами літературної мови вимагають прийменникового керування, помилково вживаються як безприйменникові конструкції.

Порушенням норми є побудова конструкцій, у яких прикметники і прислівники у формі вищого ступеня порівняння з'єднуються з іменниками (займенниками) у родовому відмінку без прийменника (*старший брата, сильніший хлопця, вище всіх*). У таких конструкціях слід уживати прийменники **від, за, над** або порівняльні слова **ніж, як**. Наприклад:

1. *Брат молодший від мене на сім років.*

2. *Життя дорожче за золото.*

3. *Алюміній більш поширений у природі, ніж залізо.*

4. *Андрійко співав голосніше від усіх.*

В українській мові нормативними є такі складені прийменники: **відповідно до** + додаток у родовому відмінку: *відповідно до інструкції*

(а не відповідно інструкції, у відповідності з інструкцією); відповідно до правил (а не відповідно правилам, у відповідності з правилами); **залежно від** + додаток у родовому відмінку: *залежно від погоди* (а не *залежно погоди*, у залежності від погоди); **згідно з** + додаток в орудному відмінку: *згідно з етапами дослідження* (а не *згідно етапів дослідження*), *згідно з наказом ректора* (а не *згідно наказу*), *згідно з планом* (а не *згідно плану*), *згідно з розпорядженням декана* (а не *згідно розпорядження*); **з огляду на** + додаток у знахідному відмінку: *з огляду на санітарно-гігієнічні умови* (а не *з огляду санітарно-гігієнічних умов*); **подібно до** + додаток у родовому відмінку: *подібно до прикметників* (а не *подібно прикметників*) та ін.

4. Слова, що за нормами літературної мови вимагають керування з одними прийменниками, а їх помилково вживають з іншими.

Прикладом цієї помилки можуть бути конструкції *відгук на автореферат*, *відгук на кваліфікаційну роботу*, які під впливом словосполучення *рецензія на кваліфікаційну роботу* вживаються неправильно. Іменник у цих словосполученнях утворився від дієслова *відгукуватися*, а тому й зберігає його форму керування – знахідний відмінок із прийменником *про*: *відгукуватися про людину* – *відгук про автореферат*, *відгук про кваліфікаційну роботу*.

Аналізуючи помилки цієї групи, особливу увагу слід звернути на нормативність уживання в українській мові конструкцій з **прийменниками *по, при***.

У сучасній українській мові словосполучень із **прийменником *по*** відносно небагато. Цей прийменник поєднується з формами знахідного і місцевого відмінків та вживається на позначення об'єктних й обставинних відношень.

Із знахідним відмінком прийменник *по* найчастіше вказує на межу дії (*пальто по коліна*, *загрузнути по кісточки*, *стояти у воді по шию*) або її мету (*піти по воду*, *піти по гриби*, *піти по хліб*, *поїхати по дрова*).

Із місцевим відмінком прийменник *по* переважно виражає об'єктні (*погладити по голівці*, *стукати по дереву*, *ударити по м'ячу*, *черговий по школі*) й обставинні відношення (способу дії –

обслуговувати по черзі, читати по складах, сказати по правді; просторові – бігав по стадіону, їхала по дорозі, покотився по підлозі, ходить по садочку, розійшлися по кімнатах; часові – прийти по обіді, виїхати по весні (у значенні «після»), відпочивати по вересень; кількісні – по 25 дітей у класі, працювала по 10 годин на добу).

Запам'ятайте! Прийменник *по* в українській мові **не поєднується з давальним відмінком**: бив по вікнах (а не вікнам), орієнтувався по зірках (а не зіркам), розійшлися по кімнатах (а не кімнатам), щебечуть по садках (а не садкам). **В орудному відмінку** нормативними є безприйменникові конструкції: йти вулицею, їхати залізницею, надіслати поштою, повідомити телефоном та ін.

В інших значеннях замість прийменника *по* вживаємо інші прийменники або безприйменникові конструкції (див. табл. 4).

Таблиця 4

Прийменники	Приклади
Прийменник з (<i>із</i>)	<p>дослідження з історії; екзамен <i>із</i> німецької мови; заступник директора з виховної роботи; інспектор <i>із</i> техніки безпеки; олімпіада з математики; підручник з української літератури; реферат з інформатики; фахівець з (<i>у галузі</i>) мікробіології; чемпіон <i>із</i> шахів; з технічних причин; з обох боків; з нагоди ювілею; <i>із</i> моєї вини</p>
Прийменник <i>за</i>	<p>вхід <i>за</i> запрошеннями; дихання <i>за</i> методикою; звернутися <i>за</i> адресою; лікар <i>за</i> фахом; перший <i>за</i> списком; писати <i>за</i> зразком; працювати <i>за</i> графіком; <i>за</i> вказівкою директора; <i>за</i> власним бажанням; <i>за</i> дорученням декана;</p>

	<p><i>за згодою сторін;</i> <i>за станом здоров'я;</i> <i>за наказом директора (або згідно з наказом директора)</i></p>
Прийменник <i>у (в)</i>	<p><i>залишились у спадок;</i> <i>зустрітися у вихідні дні;</i> <i>комісія у справах молоді;</i> <i>в особистих справах;</i> <i>у напрямку до школи</i></p>
Прийменник <i>через</i>	<p><i>запізнитися через сімейні обставини;</i> <i>помилитися через неувважність;</i> <i>пропустити заняття через хворобу</i></p>
Прийменник <i>на</i>	<p><i>називати на ім'я;</i> <i>повідомлення на адресу;</i> <i>приємний на смак;</i> <i>на вимогу керівництва;</i> <i>на власний розсуд;</i> <i>на замовлення клієнта;</i> <i>на запрошення керівника гуртка;</i> <i>на прохання вчителя;</i> <i>на розсуд автора</i></p>
Прийменник <i>до</i>	<p><i>припало до смаку;</i> <i>до суботи включно;</i> <i>до 24 березня 2025 року</i></p>
Прийменник <i>після</i>	<p><i>після закінчення терміну зберігання;</i> <i>після закінчення університету;</i> <i>після повернення з відрадження;</i> <i>після прибуття поїзда</i></p>
<i>Інші</i> прийменники	<p><i>залежно від погоди;</i> <i>зважаючи на обставини;</i> <i>згідно із законом;</i> <i>згідно з курсом НБУ (або за курсом НБУ);</i> <i>відпустка для догляду за дитиною;</i> <i>заходи щодо покращення умов;</i> <i>робота над ліквідацією</i></p>
<i>Без прийменників</i>	<p><i>зустрічатися щовівторка;</i> <i>майстерня ремонту взуття;</i> <i>підніматися сходами;</i> <i>товариство охорони тварин</i></p>

В українській мові **прийменник при** вживається тільки з місцевим відмінком і виражає обмежене коло значень: *залишити при*

інституті, комісія при Кабінеті Міністрів України, спорткомплекс при школі, бути при доброму здоров'ї та ін. Нормативні відповідники прийменника подаємо в таблиці 5.

Таблиця 5

Неправильно	Правильно
ЗА	
<i>при активній підтримці</i> <i>при гетьмані Богдані Хмельницькому</i> <i>при наявності коштів</i> <i>при необхідності (потребі)</i> <i>при сприянні адміністрації</i> <i>при таких обставинах</i> <i>при цих умовах</i>	<i>за активної підтримки</i> <i>за гетьмана Богдана Хмельницького</i> <i>за наявності коштів</i> <i>за потреби (коли необхідно)</i> <i>за сприяння адміністрації</i> <i>за таких обставин</i> <i>за цих умов</i>
З (ІЗ)	
<i>при вашій участі</i> <i>був при мені</i>	<i>з вашою участю</i> <i>був зі мною</i>
ПІД ЧАС / У ПРОЦЕСІ	
<i>при аналізі музичного твору</i> <i>при виконанні вправи</i> <i>при формуванні комунікативної компетентності</i> <i>при відкритті виставки</i> <i>при зустрічі</i> <i>при написанні конспекту уроку</i> <i>при письмі на дошці</i>	<i>у процесі (під час) аналізу музичного твору</i> <i>у процесі (під час) виконання вправи</i> <i>у процесі формування комунікативної компетентності</i> <i>під час відкриття виставки</i> <i>під час зустрічі</i> <i>під час написання конспекту уроку (пишучи конспект уроку)</i> <i>під час письма на дошці (пишучи на дошці)</i>
У РАЗІ	
<i>при виникненні пожежі</i> <i>при виявленні недоліків</i> <i>при настанні холодів</i>	<i>у разі виникнення пожежі</i> <i>у разі виявлення недоліків</i> <i>у разі похолодання</i>
УНАСЛІДОК (У РЕЗУЛЬТАТІ)	
<i>при неправильному використанні</i>	<i>унаслідок (у результаті) неправильного використання</i>
У ПРИСУТНОСТІ (ПЕРЕД)	
<i>при свідках</i>	<i>у присутності свідків (перед свідками)</i>
БІЛЯ (КРАЙ, ПОБЛИЗУ)	
<i>при вході до гуртожитку</i> <i>росте при дорозі</i>	<i>біля входу до гуртожитку</i> <i>росте поблизу (край) дороги</i>

ІНШІ ПРИЙМЕННИКИ

<p><i>при</i> взльоті <i>при</i> виготовленні іграшки <i>при</i> одному згадуванні <i>при</i> такій звістці <i>при</i> тому всьому <i>при</i> цьому квитки <i>при</i> мені кома <i>при</i> однорідних членах речення</p>	<p><i>на</i> злеті <i>для</i> виготовлення іграшки <i>від</i> самої згадки (<i>на</i> згадку) <i>на</i> таку звістку <i>попри</i> те все <i>до</i> того ж квитки <i>у</i> мене кома <i>між</i> однорідними членами речення</p>
--	---

Увага! Часові відношення можна виражати іншими синтаксичними конструкціями, наприклад: *приймаючи рішення* (а не *при прийнятті рішення*); *вимовляючи звуки* (а не *при вимові звуків*); *опрацьовуючи наукову літературу* (а не *при опрацюванні наукової літератури*); *щойно з'явиться* (а не *при першій появі*); *хоч як не старайся* (а не *при всьому старанні*); *коли порівнюють результати опитування* (а не *при порівнянні результатів*) та ін.

Нижче пропонуємо короткий словник словосполучень, які ілюструють складні випадки керування в українській мові.

Аналогічний (чому? з чим? або до чого?). Випадок аналогічний попередньому (з попереднім, до попереднього).

Багатий (на що?). Багатий на ідеї. Багата на таланти.

Байдужий (до кого? до чого?). Байдужий до нього. Байдужий до розваг.

Більший і менший (від кого, чого? або за кого? що?). Більший від неї. Менший за долоню.

Близький (кому? чому? і до кого? чого?). Близька мені людина. Переклад близький до оригіналу.

Бути (ким?, а не хто?). Була досвідченою вчителькою (а не була досвідчена вчителька).

Вибачати, вибачити (кому?, а не кого?). Вибачати подрузі. Вибачити мені. Вибачте Оксані.

Вищий (від кого? чого?, за кого? що? і ніж, як хто? що?). Син вищий від батька. Син вищий за батька. Син вищий, ніж батько.

Відмовитися, відмовлятися (від чого?). Відмовитися від своїх слів.

Властивий (кому? чому?, а не для кого? чого?). Властивий багатом. Властивий жінкам. Властивий французькій літературі.

Вступати, вступити (до якого закладу?). Вступити до університету.

Вчити (що?). Вчити англійську мову. Вчити вірш.

Глузувати (з кого?, а не над ким?). Глузувати з дядька. Глузувати з невдахи.

Говорити (чим?, а не на чому?). Говорити українською мовою. Говорити по-німецьки. Говорити суржиком.

Гордитися (ким? чим?). Гордитися донькою. Гордитися своїми здобутками.

Дивуватися (з чого?, а не чому?). Дивуватися з поведінки.

Діяти (за чим?). Діяти за вказівкою.

Доглядати (кого? а не за ким?). Доглядати хворого.

Досягати, досягти (чого?). Досягати згоди. Досягти мети.

Дорівнювати (у знач. «становить» – чому?). Сума чисел дорівнює ста п'ятдесяти шести.

Дорікати (кому?, а не кого?). Дорікати їй. Дорікати Петрові.

Дотримуватися (чого?). Дотримуватися закону. Дотримуватися поглядів. Дотримуватися регламенту.

Дякувати (кому?, а не кого?). Дякувати сестрі. Дякувати колективу. Дякуємо тобі.

Завдати, завдавати (у знач. «робити комусь щось неприємне» – чого?, а не що?). Завдати шкоди. Завдавати збитків. Завдавати страждань.

Завдячувати (у знач. «бути зобов'язаним комусь або чомусь» – кому? чому?). Він завдячує своїм життям Петрові.

Завідувати (чим?). Завідувати аптекою. Завідувати лабораторією.

Завідувач (чого?, а не чим?). Завідувач відділу. Завідувач лабораторії.

Задовольнитися, задовольнятися (чим?). Задовольнитися четвертим місцем. Задовольнятися меншими обсягами виробництва.

Зазнавати, зазнати (чого?). Зазнавати поразки. Зазнати щастя.

Залежно (від чого?, а не в залежності від чого?). Залежно від педагогічних умов.

Заперечувати (що?). Заперечувати існування надприродних сил. Заперечувати факти.

Запобігати, запобігти (у знач. «уникати, відвертати небажане, не допустити чогось» – чому?). Запобігати помилкам. Запобігти руйнуванню. Запобігти поширенню інфекції.

Заслуговувати (на що?, а не чого?). Заслуговувати на довіру. Заслуговувати на повагу. Заслуговувати на увагу.

Захворіти, хворіти (на що?, а не чим?). Захворіти на грип. Хворіти на ангіну.

Здатний (у знач. «моральної підготовленості чи не підготовленості, спроможності на щось» – на що?). Здатний на все. Здатний на такі витівки. Не здатний на злочин.

Здібний (означ. «такий, що має здібності; обдарований, талановитий» – до чого?). Здібний до навчання музики. Здібний до малювання.

Здобувати, здобути (що?). Здобувати освіту.

Зізнаватися, зізнатися (у чому?). Зізнаватися в скоєному злочині.

Знущатися (з кого?, а не над ким?). Знущатися з тварини.

Зраджувати, зрадити (кого?, що? а не кому?, чому?). Зраджувати чоловіка. Зрадити друга. Зрадити Батьківщину.

Зрікатися, зректися (кого? чого?, а не від кого? чого?). Зрікатися рідного батька. Зрікатися своїх слів. Зректися престолу.

Зробити (виконати) (за чим?, а не по чому?). Зробити за зразком. Виконати за зразком.

Ігнорувати (що?, а не чим?). Ігнорувати звичаї. Ігнорувати попередження. Ігнорувати думку колективу.

Їхати, пливти (чим?). Їхати тролейбусом. Їхати поїздом. Пливти човном. Увага! Конструкції в місцевому відмінку з прийменником *на* (на чому?) вживаються рідко.

Краще (від кого? за кого? або ніж, як хто?). Олена вишиває краще від матері. Олена вишиває краще за матір. Олена вишиває краще, ніж матір.

Ліки (проти чого?, а не від чого?). Ліки проти грипу.

Набувати, набути (чого?, а не що?). Набувати імунітету. Набути досвіду.

Навчати, навчити (чого?, а не чому?). Навчати мови. Навчати музики. Навчити каліграфічного письма.

Навчатися, навчитися (чого?, а не чому?). Навчатися математики. Навчитися академічному співу.

Надавати (чого?). Надавати грошей. Надавати стусанів. Надавати подарунків. Увага! Надавати (що?) допомогу.

Назбирати (чого? і що?). Назбирати яблук. Назбирати багато книжок. Назбирати двадцять кілограмів меду.

Накапати (чого? і що?). Накапати настоянки прополісу. Накапати на скатертину води. Накапати дві-три краплі ефірної олії.

Накосити (чого? і що?). Накосити трави. Накосити чимало сіна.

Наповнений (чим?, а не чого?). Наповнений свіжою водою. Наповнений світлом.

Наполягати (на чому?). Наполягати на своєму.

Нарікати (у знач. «висловлювати незадоволення, скаржитися» – на що?, а не за що?). Нарікати на свою долю. Нарікати на дорожнечу.

Насипати (чого? і що?). Насипати зерна курям. Насипати зерно в засіки.

Наслідувати (кого?, а не кому?; що?). Наслідувати відомого актора. Наслідувати його поведінку.

Насміхатися (з кого?, а не над ким?). Насміхатися з нього.

Нехтувати (кого? що?, а не кого? чого?; і ким? чим?). Нехтувати давні звичаї. Нехтувати ним. Нехтувати здоров'ям.

Ображатися (на кого?). Ображатися на мене. Ображатися на подругу.

Обстоювати (кого? що?). Обстоювати себе. Обстоювати збереження традицій.

Оволодівати, оволодіти (чим?). Оволодівати граматичною теорією. Оволодіти англійською мовою.

Одружитися (з ким?, а не на кому?). Одружився з однокурсницею.

Ознайомити (у знач. «дати певні відомості, інформацію про що-небудь» – кого? і з чим?). Ознайомити учнів із культурою народу. Ознайомити з біографією і творчістю письменника.

Опановувати, опанувати (що?, а не чим?). Опановувати граматику. Опанувати теоретичний матеріал. Опанувати теслярську справу.

Оплачувати (що?). Оплачувати чек. Оплачувати проїзд.

Очікувати (на що?, а не чого?). Очікувати на перемогу.

Пам'ятник (кому?, а не кого?). Пам'ятник Іванові Франку. Пам'ятник Т. Шевченкові.

Платити (за що?). Платити за проїзд, платити за проживання.

Повідомити, повідомляти (кого?, а не кому?). Повідомити Валентину Іванівну про результати перевірки. Повідомити його про наслідки.

Повстати (на що? і проти чого?). Повстати на боротьбу. Повстати проти несправедливості.

Подякувати (кому?, а не кого?). Подякувати братові. Подякувати Оксані Петрівні.

Познайомити (у знач. «налагодити знайомство між незнайомими людьми, представити когось кому-небудь» – кого? з ким?). Познайомити дітей із поетом. Познайомити зі своїм другом.

Попереджати, попереджувати (про що?). Попереджати про снігопади. Попереджувати про небезпеку.

Постачати (кому?, а не кого?; що?, а не чим?). Постачати військовим зброю. Постачати нам продукти.

Потребувати (чого?, а не в чому?). Потребувати допомоги. Потребувати грошей. Потребувати лікування.

Прагнути (чого?, а не до чого?). Прагнути співчуття. Прагнути миру. Прагнути перемоги.

Приділяти (у знач. «надавати, присвячувати кому-небудь чи чому-небудь певний час» – що? і кому? чому?). Приділяти йому увагу.

Призвести, призводити (до чого?). Призвести до трагедії. Призводити до втрати поживних речовин.

Притаманний (кому? чому?, а не для кого? чого?). Притаманний авторові. Притаманний театру.

Пробачати, пробачити (кому?, а не кого?). Пробачати дідушеві. Пробачити мені.

Сміятися (з кого?, а не над ким?). Сміятися з себе. Сміятися з Андрія. Сміятися з кошеняти.

Сповнений (чого?, а не чим?). Сповнений надій. Сповнений переживань.

Радіти (за кого? з чого?, а не кому? чому?). Радіти за Тетяну. Радіти з успіхів брата.

Уживати, вживати (чого? і що?). Уживати заходів. Уживати синоніми.

Уподобнюватися (до кого, чого? а не кому? чому?). Уподобнюватися до брата. Уподобнювався до справжньої річки.

Ухилятися (від чого?, а не чого?). Ухилятися від відповідальності. Ухилятися від обов'язків.

Учити, вчити (у знач. «передавати кому-небудь знання» – чого? а не чому?). Учити садівництва. Учити французької мови.

Характеристика (кого?, а не на кого?). Характеристика учня.

Характерний (для кого? для чого?, а не кому? чому?). Характерний для спортсменів режим. Характерні засоби виразності для творів Т. Шевченка.

Хворий / хворіти, перехворіти (на що?, а не чим?) Хворіти на ангіну. Перехворіти на грип.

Чекати (на кого? на що?, а не кого? чого?). Чекати на брата. Чекати на гарну звістку.

СХЕМА СИНТАКСИЧНОГО РОЗБОРУ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ

---

1. Записати словосполучення; визначити стрижневе і залежне слово та вказати, якими членами речення вони виступають.
2. Засоби зв'язку слів у словосполученні.
3. Тип словосполучення за ступенем злитості компонентів:
  - а) синтаксично вільне;
  - б) синтаксично нерозкладне (синтаксично зв'язане, цілісне), лексично зв'язане або фразеологічно зв'язане.
4. Тип словосполучення за морфологічним вираженням головного (стрижневого) слова:
  - а) дієслівне;
  - б) іменне (субстантивне (іменникове), ад'єктивне (прикметникове), займенникове або числівникове);
  - в) прислівникове (адвербіальне).
5. Тип словосполучення за структурою:
  - а) просте;
  - б) складне.
6. Сміслові відношення між компонентами: атрибутивні, об'єктні або обставинні.
7. Тип підрядного зв'язку між стрижневим і залежним словами:
  - 1) *узгодження*:
    - а) повне чи неповне;
    - б) у яких граматичних категоріях виявляється (рід, число, відмінок);
  - 2) *керування*:
    - а) вид за морфологічним вираженням стрижневого слова (прідієслівне, присубстантивне, приад'єктивне);
    - б) вид за ступенем вияву внутрішнього зв'язку між словами (слабке чи сильне);
    - в) вид за формою залежного слова (безпосереднє чи опосередковане);
  - 3) *прилягання*.

ЗРАЗКИ СИНТАКСИЧНОГО РОЗБОРУ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

Сонця промінь усміхається ласкаво небесам
~~~~~ _____ ============ -.-.-.-.- -

блакитно-золотавим (Олена Мамчиш).
~~~~~

який?
x   ↓

1. Промінь сонця.

2. Засоби зв'язку – форма родового відмінка залежного слова; флексія -я; непрямий порядок слів.

3. Синтаксично вільне.

4. Іменне, субстантивне.

5. Просте.

6. Атрибутивні відношення.

7. Тип зв'язку – керування присубстантивне, слабке, безпосереднє.

як?
x   ↓

1. Усміхається ласкаво.

2. Засоби зв'язку – незмінна форма залежного слова.

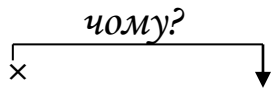
3. Синтаксично вільне.

4. Дієслівне.

5. Просте.

6. Обставинні відношення.

7. Тип зв'язку – прилягання.

1. Усміхається небесам.

2. Засоби зв'язку – форма давального відмінка залежного слова; флексія -ам; прямий порядок слів.
3. Синтаксично вільне.
4. Дієслівне.
5. Просте.
6. Об'єктні відношення.
7. Тип зв'язку – керування придієслівне, слабке, безпосереднє.

1. Небесам блакитно-золотавим.

2. Засоби зв'язку – форма орудного відмінка; флексія -им; непрямий порядок слів.
3. Синтаксично вільне.
4. Іменне, субстантивне.
5. Просте.
6. Атрибутивні відношення.
7. Тип зв'язку – узгодження повне; у числі та відмінку.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ

ЗАВДАННЯ 1

Пригадайте, які сполучення слів не належать до словосполучень. З наведених прикладів випишіть словосполучення. Свою думку обґрунтуйте.

Варіант 1. Овочі та фрукти, більш дозрілий, пекти хліб, хліб солоний, озима пшениця.

Варіант 2. Вишивала квіти, мати співала, вишивала і співала, материнський рушник, подарувала рушник.

Варіант 3. Червона сукня, червоний і чорний, діти засміялися, нехай сміються, зовсім повільно.

Варіант 4. Найвищі результати, рум'яний і здивований, дівчина-красуня, дівчина здивувалася.

Варіант 5. Цікаво розповідають, будуть розповідати, насунула хмара, теплий і сонячний, розповів би.

Варіант 6. Хтось із однокласників, нехай заспіває, співати тихо, найбільш вдалий, співати на концерті.

Варіант 7. Прилетіли птахи, найменша в світі, батько й мати, порадитися з батьками, треба порадитися.

Варіант 8. Буду відпочивати, найбільш тривалий, закінчилися канікули, довгоочікувані канікули, навесні або влітку.

Варіант 9. Настала зима, залежно від погоди, дуже холодно, сніг і вітер, сильний вітер.

Варіант 10. Дерева і кущі, защебетав соловейко, найчарівніший голос, на кущах калини, найбільш чарівний.

Варіант 11. Олівці та ручки, учні малювали, малювали тварин, найбільша тварина, менш поширений.

Варіант 12. Читали й писали, старанно писати, менш старанно, буду в бібліотеці, нібито написали.

Варіант 13. Розтанув сніг, швидко розтанув, незважаючи на вітер, буде холодною, занадто холодно.

Варіант 14. Найменш обґрунтований, обґрунтувати думку, будемо працювати, працювати влітку, улітку або восени.

Варіант 15. Рожевий від сонця, сонячний день, світило сонце, немов сонце, мороз і сонце.

ЗАВДАННЯ 2

Подані словосполучення згрупуйте за ступенем семантичного злиття їх компонентів: а) синтаксично вільні; б) синтаксично зв'язані (цілісні); в) фразеологічно зв'язані; г) лексично зв'язані. Запишіть їх у чотири колонки.

Варіант 1. Дві ялинки, прикусити язика, щось цікаве, біла ворона, натхненно працювати, Велика Ведмедиця, на сьомому небі, Тетяна з Маринкою, чекаючи подругу, зовсім повільний.

Варіант 2. Ліворуч від дороги, накивати п'ятами, учителька з учнями, приміщення школи, багряне листя, свято на носі, відпочити після роботи, Чумацький Шлях, лимонник китайський, багато років.

Варіант 3. Сонячний ранок, трохи швидше, біла лілея, ловити гав, знищити повністю, ловити рибу, Леся Українка, п'ятеро кошенят білий гриб, виступ співачки, дехто із сучасників.

Варіант 4. Цікаве оповідання, читати оповідання, за двома зайцями, осінній дощ, Південний Буг, писати олівцем, хто-небудь із вас, відверто сказано, бізон європейський, дуже рано, пекти раки.

Варіант 5. Західна Європа, хтось зі студентів, підносити під соусом, далеко від рідних, виконати завдання, маленькі діти, сім країн, свіже повітря, замилювати очі, дуже добре, кручені паничі (квіти).

Варіант 6. Занадто пізно, п'ятнадцять кілометрів, читати вголос, побачити диво, Біла Церква, прийти вчасно, дати гарбуза, третина учнів, занадто вразливий, один із нас, червона калина.

Варіант 7. Дивитися вовком, більшість артистів, смачні фрукти,

вчасно повернутися, книга сестри, десятеро курчат, у третьому вагоні, наламати дров, Ведмеже Вушко, дуже високо, кінський каштан.

Варіант 8. Ліна Костенко, м'ята довголиста, авторська казка, особливо сумно, з легким серцем, декілька днів, гарна мелодія, ніхто з зареєстрованих, підійти непомітно, допомогти порадою, вогні маяка.

Варіант 9. Чорне море, сторінка підручника, приходити двічі, капуста пекінська, ніхто з учнів, сім композиторів, досить швидко, будувати міст, народитися в сорочці, глибока річка, вищий за брата.

Варіант 10. Табун коней, дуже багато, високо в небі, розбити глека, День учителя, аїр болотний, щось із речей, до п'ятнадцяти відсотків, зелений гай, Біле море, схвильований зустрічю.

Варіант 11. Чорна магія, несподівано зустрітися, пухнастий сніг, зварити борщ, ходити до школи, група студентів, перший за списком, берег озера, півтора відра, Кривий Ріг, волоський горіх.

Варіант 12. Один із нас, старанно вчитися, зошит студента, щось неймовірне, три роки, дорога праворуч, Азовське море, кров з молоком, женьшень звичайний, надзвичайно талановитий.

Варіант 13. Іван Огієнко, три художники, шанувати його, припасти до душі, згряя горобців, дуже вдало, кожний із нас, гвоздики польові, прийти ввечері, цвіт яблуні, український поет.

Варіант 14. Сторінка книги, хвощ польовий, третій день, Жовті Води, сім олівців, заварити кашу, збирати каштани, чорне золото, надзвичайно важливий, дехто з пасажирів, заблукати ненароком.

Варіант 15. Малювати квіти, намилити шию, полин звичайний, зробити вчасно, п'ять троянд, Зелений Гай, народна пісня, зустрітися з друзями, не зовсім зрозумілі, декому з нас, сторінка зошита.

ЗАВДАННЯ 3

Визначте тип словосполучень за морфологічним вираженням головного слова та різновид синтаксичного зв'язку між компонентами (узгодження (повне / неповне); керування (сильне / слабе, опосередковане / безпосереднє); прилягання; кореляція).

Варіант 1. Холодна зима, пролетіли над лісом, замучений безсонням, наш університет, приїхав повідомити, дуже приємно, дякували вчителям, олені-красені, квіти з поля, прикро до сліз.

Варіант 2. Смішний анекдот, малювали ескіз, швидко взулася, довідавшись про здоров'я, твій щоденник, замки з піску, впевнений у перемозі, запросив поспівати, надзвичайно вигідно, дівчина-красуня.

Варіант 3. Розкидані вітром, матінка-природа, пізнавши себе, наша група, відшукала книгу, надзвичайно цікавий, посварилися з братом, квіти в росі, бажання намалювати, старанно прибрано.

Варіант 4. Смачні цукерки, надзвичайно важливо, моя сестра, пропонують працювати, дочекавшись його, занадто дорого, перевірено сьогодні, студент-відмінник, привезти з міста, скринька з прикрасами.

Варіант 5. Висловила пораду, у глибоких заметах, мій зошит, погодилися зі мною, повернувшись уранці, здатний на рекорд, диплом із відзнакою, навчають вишивати, місто-герой, надзвичайно обережно.

Варіант 6. Дорога на захід, твоя книга, подарувала батькові, побігли на річку, вислухавши мовчки, ледве помітний, дуби-велетні, прийдуть дивитися, червоне яблуко, недалеко від школи.

Варіант 7. На твоїй вулиці, втрачені ілюзії, спали на соломі, занесені снігом, подякувавши синові, трохи страшно, запросили виступити, місто Черкаси, пісня Марічки, зовсім холодний.

Варіант 8. Захоплюється балетом, гарні квіти, твій малюнок, втілений у життя, річка Дніпро, підійшли непомітно, пропонує прочитати, вода з криниці, ледве помітний, занадто глибоко.

Варіант 9. Приїхали змагатися, глибоке озеро, мій край, запросивши кожного, працювала в музеї, перевірений нами, дід-пасічник, цифра дев'ять, проаналізовано наслідки, недалеко від села.

Варіант 10. Плавала в річці, вечірній сад, наша перемога, затверджений зборами, старанно написано, розпитали про пригоду, пізно вночі, дівчина-студентка, міст через Десну, присів відпочити.

Варіант 11. Несподівано зателефонував, моя країна, студентка-відмінниця, звуки музики, яблуневий цвіт, віддав Оксані, училися малювати, поїхали до Умані, швидше за всіх, дуже стурбований.

Варіант 12. Гори-велетні, тиха мелодія, хустка сестри, наша кімната, прийшовши вперше, на польовій дорозі, високо в небі, трохи невпевнено, подарували ювілярові, заблукала в лісі.

Варіант 13. Каша з молоком, льотчик-герой, інша думка, уважно слухати, під мирним небом, виправивши помилку, забули про зустріч, попросив привітати, надто гарячий, близько від дороги.

Варіант 14. Недостатньо обізнаний, поет-романтик, крапельки роси, наш будинок, повільно йшов, солодкі груші, зірвала квітку, бажання працювати, сідали у вагон, занадто високо.

Варіант 15. Місто-герой, пиріжки з яблуками, цей хлопчик, довго відпочивали, тихий голос, купила квиток, прийшов побажати, особливо актуальний, повернувшись з роботи, далеко від Батьківщини.

ЗАВДАННЯ 4

З поданих нижче словосполучень випишіть прості за структурою.

Варіант 1. Взуття малого розміру, зовсім непомітний нам, крізь усі випробування, ловити гав на уроці, подорожувати рідною землею, буду співати арію, дуєт із опери С. Гулака-Артемовського, відома пісня про рушник.

Варіант 2. Культура Давньої Греції, студентка другого курсу, будемо зустрічатися в школі, більш авторитетний учений, голосно читати вірш, посаджений біля школи, двічі повторити прохання, брати участь у виставці.

Варіант 3. Дівчина дванадцяти років, менш поширений на Волині, буду прибирати вдень, давно наживати п'ятами, читати книжку з малюнками, здатний на все, лірика Павла Грабовського, поставити знак оклику.

Варіант 4. Трохи дивно чути, розповідь про мою родину, учень другого класу, будуть повертатися завтра, живуть у Білій Церкві, завжди добре підготовлений, назавжди залишитися в серці, почервоніти від сорому.

Варіант 5. Діти дошкільного віку, початок літературної діяльності, жити біля моря, надзвичайно дорогий подарунок, вірші Петра Зуба, схопитися з третіми півнями, буду говорити з батьком, відомий усім художник.

Варіант 6. Тканина зеленого кольору, буду жити в гуртожитку, збити його з пантелику, нагородити Оксану Коваленко, поїхати в гості до бабусі, найбільш досконалий переказ, остання сторінка роману, подарувати квіти сестрі.

Варіант 7. Зустріч із найкращими студентами, вальси Фредерика Шопена, жінка років сорока п'яти, буду працювати в школі, дуже чемний хлопець, брати участь у конкурсі, віддати йому книгу, близько дев'ятої години.

Варіант 8. Поділитися враженнями з друзями, товари високої якості, будемо готувати вечерю, сказати трохи задумливо, підручник Миколи Коваленка, любити волоські горіхи, чекати кілька років, після повернення додому.

Варіант 9. Багато музикантів, студент третього курсу, повість Михайла Стельмаха, приїхати на Азовське море, збірка народних пісень, будуть вступати до університету, більш відомий мовознавець, хтось із моїх знайомих.

Варіант 10. Дуже вдалий виступ, музей-заповідник Михайла Коцюбинського, взуття великого розміру, буду навчатися у школі, знайти білий гриб, згідно з наказом директора, декілька кольорових олівців, швидко прочитати роман.

Варіант 11. Дуже схожа на матір, чай першого сорту, будемо писати диктанти, альбом Тетяни Шевчук, записати складне речення, менш відомий на Чернігівщині, поставити на ноги сина, росте вздовж дороги.

Варіант 12. Учениця четвертого класу, щодня зустрічатися після уроків, зняковіти від несподіванки, накивати п'ятами з поля, поезія Ліни Костенко, буду читати роман, надзвичайно мелодійна пісня, йти трохи швидше.

Варіант 13. Занадто вимогливий до себе, ковдра світло-зеленого кольору, наснився космічний корабель, будемо вчити напам'ять, картини Івана Марчука, найбільш сміливе рішення, продовжити всупереч наказу, несподівано зустрітися в місті.

Варіант 14. Пролітати над Чорним морем, чоловік високого зросту, будемо ліпити з пластиліну, творчість Катерини Білокур, найбільш обґрунтована відповідь, дуже тихо зайти, дати йому гарбуза, уживати неозначену форму дієслова.

Варіант 15. Пісні Володимира Івасюка, дівчина з усміхненим обличчям, відповідно до укладеного договору, буду навчатися в гімназії, знайомий з дитинства вірш, менш уважний до мене, замилити очі Оксані, оглянула кожного з нас.

ЗАВДАННЯ 5

Визначте тип семантико-синтаксичних відношень (атрибутивні, об'єктні, обставинні) між компонентами словосполучень. Якими засобами виражені відношення у кожному словосполученні?

Варіант 1. Заспокоїти дитину, цвіт липи, приїхати через місяць, відроджені традиції, у новому посібнику, гори-велетні, набагато легше, дозволити говорити.

Варіант 2. Розмовляти з друзями, вирішити поїхати, кава з молоком, прийти вчасно, святковий тиждень, пісні народу, дуже здібний, зимонька-снігуронька.

Варіант 3. Посіяти пшеницю, дід з бородою, тяжко працювати, поїздка до Умані, жінка-провідниця, зовсім несподівано, чарівна сопілка, погодився працювати.

Варіант 4. Підпис ректора, студентка-відмінниця, підтриманий учасниками, високо в небі, найхоробріший воїн, доручити виступити, горщик із глини, дуже розумний.

Варіант 5. Намалювати квітку, кава по-турецьки, лежати на підлозі, вимитий бабусею, сорочка в клітинку, набагато краще, студентська конференція, присів відпочити.

Варіант 6. Сюрчання коників, вирішити поїхати, дуже занепокоєний, жовтіє вгорі, поет-романтик, згорнувши вдвоє, другий тиждень, мандрівка в гори.

Варіант 7. Радість зустрічі, затверджений у квітні, запропонував заспівати, особливо сумлінно, наш садок, відверто сказаний, дівчина-студентка, пам'ятник воїнам.

Варіант 8. Повернувся сказати, яскраво світить, кадр фільму, надзвичайно гарно, заповітна мрія, гроно винограду, посадити вишню, побіг у ліс.

Варіант 9. Читання пошепки, прочитавши книгу, посадили біля школи, бджілка-трудівниця, принести обідати, величезний дуб, дуже погано, зовсім збентежений.

Варіант 10. Стояти біля дороги, зошит учня, запросити виступити, надзвичайно сильний, філіжанка кави, покласти у рюкзак, рожеві айстри, дівчина-красуня.

Варіант 11. Любов до Батьківщини, кава з цукром, знати напам'ять, польова квітка, бажання повернутися, турбуючись про нього, давно відремонтований, місто-герой.

Варіант 12. Полювання взимку, зустрітися з учителем, дорога ліворуч, сказати згарячу, материнська любов, ледве помітний, поклавши в кишеню, дівчина-водій.

Варіант 13. Вірити у справедливість, щоденник учениці, місто Чернігів, повернутися ввечері, майбутня подорож, думка поїхати, читаючи роман, зовсім повільний.

Варіант 14. Говорити з батьками, ліс навесні, не розібрати спросоння, незабутній вечір, уміння розповідати, дуже ранній, ведмідь-ласун, йдучи до школи.

Варіант 15. Читати про тварин, гори-велетні, приходити щодня, рубрика газети, наказ виступати, повертаючись у місто, трохи несподіваний, батьківська хата.

ЗАВДАННЯ 6

Випишіть із поданого тексту всі прості синтаксично вільні словосполучення. Визначте в них головне і залежне слово. Виконайте синтаксичний розбір 5 словосполучень (за власним вибором).

Варіант 1. Вечоріло. Блакитне небо наче оперезалось широким рожевим поясом. Цвіли яблуні, тихе проміння дихало чудовими пахощами. В останньому промінні сонця грала дрібненька мушва і, мов сітка, мигтіла перед очима. Гули хрущі та літали, як кулі. Висипала на вулицю дівтора і збудила тишу криком та дзвінким сміхом. Греблею йшла череда і, здіймаючи куряву, ревла та мекала. Курява стелилась по гладкому, як дзеркало, ставку і купалась у хвилях рожевого світла (Михайло Коцюбинський).

Варіант 2. Уже почало світати. Десь од берега схопився легенький вітрець і ніби дмухнув подихом на Дніпро...

Позад човна ще чорніла вода, чорніло на півночі небо. Поперед човна ясніла місячна ніч у всій своїй красі, а збоку займався червневий ранок. І небо, і земля, і Дніпро здавались велетенською картиною, де на темному полі була намальована ясна місячна ніч і, поруч з нею, ранній ранок з зорею та делікатними вранішніми сутінками на небі й на землі (За Іваном Нечуй-Левицьким).

Варіант 3. Осіннім гаєм, який тягнеться від Псла по підгір'ю і підступає до самої лікарні, йдуть двоє.

Вони йдуть живими килимами, що сумовито шелестять під ногами. Терпкий запах опалого листя проникає в душу, переповнюючи її журливою бентегою. Ще вчора трепетне листя гойдалося на гіллі, пило росу й сонячну живицю і від того взялося жовтизною... Та вночі непомітно підкрався приморозок до сонного дерева, прихопив холодом ніжні колінця листочків, і ось тепер від повіву вітру зриваються вони з гілок, летять у жовтогарячій завії (Іван Цюпа).

Варіант 4. Вночі повернувся батько із зборів додому. На порозі хати він раптом зупинився і прислухався. Звідкілясь із городу долинули до нього якісь хвилюючі, тріпотливі звуки. Сумніву не було: хтось грав на скрипці.

Розсуваючи обережно стебла високої кукурудзи, переступаючи через гарбузи, батько пішов у той бік, відкіля чути було гру. Сховавшись між соняхами, він легко впізнав у місячному світлі маленьку постать свого сина. Лукаш стояв посеред городу і грав (Олесь Донченко).

Варіант 5. Часто доводилося мені з дідусем ходити до лісу шукати лікарські трави. Ось і цього разу. Встали ми дуже рано. На небі ще блідо мерехтіли зірки, і гостро холодило ранковою прохолодою. До лісу було кілометрів сім. Коли добралися туди, перші промені сонця вже лагідно лоскотали мені лице своїм теплом. Приємно було від того на серці, й воно промінилося радістю. І ноги не боліли, і втоми в тілі не було – довколишня краса бадьорила, наповнювала живлющою силою (Леонід Павленко).

Варіант 6. Падав м'який сніжок, засипав чорну землю, усе сповивав своїм лагідним білим сянням. Вишнево-яблуневі садки, ще сьогодні зранку такі змерзлі й розпачливі, подобрішали, потеплішали; село звеселіло, людські обличчя погіднішими стали. Все навкруги немов помолодшало – глиниста в'язка дорога, хати з темними поглядами шибок, наче спідлоба, вітер помолодшав, люди. Й думки, ще вчора схожі своїми настроями на осінню сльоту, раптом побадьорішали, потекли швидко, заспівали (Євген Гуцало).

Варіант 7. Місяць зблід і покотився на другий берег Дніпра. Зоря запанувала, залила золотом і засипала рожами Дніпро, весь берег попід темними смугами задніпрянських лісів. Надворі вже дніло... На високих дзвіницях заграло, зажеврило золото, зачервоніли білі стіни. На сході сонця вже займалось полум'я, ніби було наготові спануть і запалати на весь світ. Зоря піднялася високо й ніби десь сховалась і потонула в блакитному небі. Місяць став білою круглою хмаркою. Фантастична ніч зникла, мов сон, з своєю поезією та чарами (За Іваном Нечуй-Левицьким).

Варіант 8. І справді було гарно на ниві, несказанно гарно! Погідне блакитне небо дихало на землю теплом. Половіли жита й вилискувались на сонці. Червоніло ціле море колосків пшениці. Долиною повивалась річечка, наче хто кинув нову синю стрічку на

зелену траву. А за річкою, попід кучерявим зеленим лісом, вся гора вкрита розкішними килимами ярини. Гарячою зеленою барвою горить на сонці ячмінь, широко стелиться килим ясно-зеленого вівса, далі, наче риза рути, темніє просо (Михайло Коцюбинський).

Варіант 9. Тихо й нудно, і спека пекельна...

Нікуди вже далі – ось-ось має щось трапитись.

І десь далеко, за темною смугою лісу, обізвався грім.

Легко й радісно зітхнув густий хутірський парк із столітніми дубами, тихо забриніли маленькі шибки в низенькій хаті-землянці, що притулилась самотня до панського парку. Пішла хвиля, аж засвистіла, по ланах засохлого жита.

Щось насувало грізне (Степан Васильченко).

Варіант 10. Сіло сонце. Легенька тінь ночі упала на землю. Заблищали зорі в чистому небі, показався і місяць з-за гори – повний, червоний, неначе в бані паривсь. Сумно позирнув він крізь пил та куряву на людську біганину, на чудний гук міста. Не спить воно, та ще й не збирається спати. По кам'яних вулицях торохтять вошки, попід заборами снують люди, у кожній хаті горить світло; а великі будинки неначе в огні палають: з їх розчинених вікон ллються де співи, де бренькіт... (Панас Мирний).

Варіант 11. Зранку пройшов маленький дощик, і знову синє небо засяяло над землею. Після дощу, йдучи полем, Ярина відчула ніжний запах жита, яке красувалося в ту пору літа. З-під ніг злетів жайворонок, немов привітався до Ярини, і, співаючи, здіймався все вище у простір неба.

Ярина зупинилася, приклала долоню до очей і довго дивилася в небо. Жайворонок так уже старався, так виспівував, ніби прагнув догодити ранній гості своєю піснею (Леонід Павленко).

Варіант 12. І знову синіє небо, а на ньому золоте сонце – сипле скрізь гарячими, блискучими бризками. По шляху біжать жваві струмочки – крутяться, підстрибують, танцюють, весело про щось буркочуть.

Пишається проти сонця гай, увесь у блискучих краплях, як у дорогому намисті. Густішою стіною сплелосся жито, що почало вже

квітувати – пустило із себе дух свого цвіту. Поміж його стеблами заясніли сині волошки, немов посвітилися сині лампадки. Зажаріли голівки горицвіту, загула бджола (Степан Васильченко).

Варіант 13. Хурделить і ввечері, та близько півночі хуртовина вгамовується, поволі розсмоктуються хмари, й надходить тиха, безвітряна ніч. Урочиста оксамитова блакить темніє угорі, як темніє вода в ополонці, прорубаній у річковій кризі...

А вранці здається, що нарешті наступило на землі царство снігу.

Сніг позамітав дороги й вулиці, лежить по городах і садках. Деякі кущі зовсім заметено, лише пучком гілок означаються з кучугур. Ялини повдягались у білі кожухи... (За Євгеном Гуцалом).

Варіант 14. Пасіка в Степана була велика. З зими вийшло півтори сотні роїв. Погода увесь час стояла ясна, сонячна. Коли-не-коли проходили теплі росяні дощі, квіти росли буйно, і тому бджола за весняну пору мала добрий взяток. У кінці травня вони почали роїтись. В один день вилітало по два-три рої, тож Степан ледве устигав ловити їх і збирати до вуликів.

Увесь день його кремезна й висока, злегка зігнута постать з широкими плечима ходила по пасіці... (За Михайлом Івченком).

Варіант 15. Повівав холодний вітерець. З краю неба насувались білі, наче молочні, хмари. Разно бігли мишасті коненята. Дорога була слизька, і сани йшли в затоки.

На обидва боки від дороги, скільки кинеш оком, розстелилось поле, вкрите снігом, мов білою скатертиною. Твердий синявий сніг грав на сонці різнобарвними самоцвітами. Чорне вороння сідало громадами на сніг і знов здіймалося з місця. Вітер дужчав. Насунули снігові хмари і оповили небо. Сонце сховалось за хмари. Посипав сніжок (Михайло Коцюбинський).

КОНТРОЛЬНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

ВАРІАНТ 1

1. Позначте рядки, у яких запропоновані твердження є правильними:

- А Словосполучення – це поєднання двох слів.
- Б Слова у словосполученні пов'язані підрядним зв'язком.
- В Словосполучення є комунікативною одиницею.
- Г За ступенем злитості компонентів словосполучення поділяються на вільні та зв'язані.
- Ґ За смисловими відношеннями між компонентами розрізняють предикативні, атрибутивні, об'єктні, обставинні словосполучення.
- Д За морфологічним вираженням головного компонента розрізняють дієслівні, субстантивні, займенникові, ад'єктивні, адвербіальні словосполучення.

2. Позначте рядок, у якому всі сполучення слів є словосполученням:

- А читаючи правило, буду спостерігати, вчинити правильно, подякувати за турботу;
- Б йти на зустріч, більш вигідний, другий рік, повернутися здалеку;
- В дуже вдячний, найулюбленіше свято, навчати дітей, сподіватися на краще;
- Г у зв'язку з хворобою, зірвати квітку, уміння працювати, гарна квітка;
- Ґ вступити до коледжу, конспект студента, присвячений дружині, ріки й озера.

3. Позначте рядок, у якому всі словосполучення не є синтаксично вільними:

- А кривити душею, ведмежа послуга, Жовті Води, м'ята перцева;
- Б Чорне море, за двома зайцями, дари осені, у шести книгах;
- В чорне золото, біла ворона, жовта квітка, чорна душа;
- Г Кривий Ріг, Великий Віз, старший викладач, слухняна дитина;
- Ґ Велика Ведмедиця, біла магія, великий м'яч, сізіфова праця.

4. Позначте рядки, у яких усі словосполучення складні за будовою:

- А буду зустрічатися з другом, більш вдале відрадження, добре підготовлений;
- Б повернутися із цікавої подорожі, незважаючи на негоду, перевірити десять зошитів;
- В буду жити в селі, несподівано наживати п'ятами, стояти біля річки;
- Г розчервонілий від бігу, перед першим уроком, змужнілий в бою;
- Ґ надзвичайно гарний малюнок, уривок з оповідання М. Коцюбинського, прочитати цікавий роман.

5. Позначте рядок, у якому в усіх словосполученнях слова поєднані зв'язком керування:

- А повернутися вчасно, кетяги калини, малювати квіти, кричати голосно;
- Б у глибоких заметах, відверто сказаний, бігти стежкою, крапельки роси;
- В смілива людина, миска з пиріжками, дуже важливо, підходить за змістом;
- Г довідатися про здоров'я, розкидані вітром, квіти в росі, швидше вітру;
- Ґ будинок із цегли, характеристика студента, збирати гриби, знищити повністю.

6. Позначте рядок, у якому всі словосполучення іменні:

- А відома арія, дещо у висловленому, трохи сумно, другий день;
- Б троє з десяти, намальовано олівцем, сильний духом, щось невідоме;
- В літній ранок, шість днів, дехто з підлітків, розумніший від усіх;
- Г стебло конвалії, дуже сильний, борці за волю, занадто високо;
- Ґ чийсь голос, найкращий вчинок, рівний серед нас, побажати здоров'я.

7. Позначте рядок, у якому всі словосполучення прислівникові:

- А науково обґрунтувати, тихо підійти, швидко прочитати;
- Б дуже гарно, занадто повільно, надзвичайно корисний;

- В багато словників, прогулянки ввечері, швидше за вітер;
Г дуже сміливо, зовсім близько, ліворуч від школи.

8. Позначте рядок, у якому всі словосполучення однакові за морфологічним вираженням головного компонента:

- А зворушений подією, схвильована дівчина, швидко побудований;
Б переписані з дошки, хворий на діабет, повернувся задоволений;
В троє дітей, шостий з краю, другий день, один із них;
Г зроблений із заліза, перекладений англійською, старший за брата;
Ґ розширити донизу, заспівавши пісню, підписано деканом, напишемо крейдою.

9. Позначте рядок, у якому всі словосполучення з однаковими синтаксичними відношеннями:

- А зайшов поцікавитися, пішов у ліс, прочитав оповідання;
Б канікули влітку, у темній кімнаті, відпочивати влітку;
В попросив прочитати, зустрів директора, милуватися квітами;
Г занадто самовпевнений, високо в небі, найкращий день.

10. Позначте рядок, у якому у всіх словосполученнях атрибутивні відношення між компонентами:

- А улюблена пісня, студентка-відмінниця, сторінка зошита, кошик із яблуками;
Б сміливий хлопчик, цікава книга, підписаний наказ, повернути праворуч;
В сорочка в клітинку, підписаний директором, котлета по-київськи, мій зошит;
Г дерев'яний міст, будинок із цегли, бажання вчитися, мій олівець;
Ґ староста групи, найкращий день, небо без хмар, малювати сидячи.

11. Позначте рядок, у якому словосполучення відповідає такій характеристиці: синтаксично вільне, дієслівне, смислові відношення – об'єктні, зв'язок – прилягання:

- А милуватися квіткою;
Б швидко читати;
В запросити танцювати;
Г боротися за щастя;
Ґ порадити бігати.

12. Позначте рядок, у якому словосполучення відповідає такій характеристиці: синтаксично вільне, іменне, іменникове, смислові відношення – атрибутивні, зв'язок – прилягання:

- А будинок біля річки;
- Б чай з медом;
- В пояснення вчителя;
- Г читання пошепки;
- Ґ перше жовтня.

13. Позначте рядок, у якому всі словосполучення побудовані правильно:

- А молодший від брата, повідомити їй, п'ятнадцять зошитів;
- Б навчається музиці, подякувати сестрі, дорожчий над усе;
- В сто грам, схожий на батька, характерний українцям;
- Г вибачати дядькові, розмовляти по-англійськи, три банана;
- Ґ чотири будинки, завідувач бібліотеки, сповнений радощами.

14. Позначте рядки, у яких є граматичні помилки:

- А зустрічатися по суботах;
- Б піти по ягоди;
- В вступити в університет;
- Г відгук на фільм;
- Ґ хворий на діабет.

ВАРІАНТ 2

1. Позначте рядки, у яких запропоновані твердження є хибними:

- А Словосполучення – це поєднання двох повнозначних слів.
- Б Слова у словосполученні пов'язані сурядним зв'язком.
- В За морфологічним вираженням головного компонента розрізняють дієслівні, іменні, прислівникові словосполучення.
- Г Словосполучення є будівельним матеріалом для речення.
- Ґ За ступенем злитості компонентів словосполучення поділяються на прості та складні.
- Д За смисловими відношеннями між компонентами розрізняють атрибутивні, об'єктивні, обставинні словосполучення.

- 2. Позначте рядок, у якому всі сполучення слів є словосполученням:**
- А відчутти біль, червона сукня, найбільш знайомий, двічі скласти;
  - Б бігти назустріч, мої думки, літо прийшло, підручник сестри, гарний настрій;
  - В дуже сміливий, будемо малювати, рідне місто, вищий від брата;
  - Г ліворуч від дороги, сидіти насупившись, купити подарунок, гори-велетні;
  - Ґ побажати успіху, новий телефон, відповідно до розпорядження, найкращий вчинок.
- 3. Позначте рядок, у якому всі словосполучення лексично зв'язані:**
- А рідне місто, Стародавній Рим, батьківська хата, бісики пускати;
  - Б до сьомого поту, заварити кашу, вити вовком, повісити носа;
  - В Індійський океан, ромашка лікарська, кава по-турецьки, виконати вправу;
  - Г неозначена форма дієслова, Великий Пес, розторопша плямиста, біла ворона;
  - Ґ Мала Ведмедиця, Біла Церква, сова болотяна, складносурядне речення.
- 4. Позначте рядок, у якому подано словосполучення з однаковим синтаксичним зв'язком.**
- А перечекати негаразди, написати гарно, прибирати кімнату;
  - Б корінь петрушки, цвіт яблуні, недалеко від школи;
  - В гора Кіліманджаро, епоха Відродження, звуки музики;
  - Г мрія познайомитися, мріяти про море, познайомитися на морі;
  - Ґ розмова віч-на-віч, наказати зачинити, впевнено сказати.
- 5. Позначте рядок, у якому в усіх словосполученнях слова поєднані зв'язком прилягання:**
- А на крилах пісень, ліс восени, підійти непомітно, побачити диво;
  - Б повернутися додому, доручити малювати, повторити вдруге, швидше від батька;
  - В дозволити вийти, гарно сказано, хитається з краю в край, піти праворуч;
  - Г зробити сьогодні, поволі зростати, прийти вчасно, третій день;
  - Ґ бажання прочитати, піти відпочивати, правильно написати, поспішати на зустріч.

- 6. Позначте рядки, у яких усі словосполучення за будовою прості:**
- А будемо розмовляти щиро, працювати занадто напружено, пропустити через хворобу;
  - Б вірші Ліни Костенко, живе близько від мене, заспівати улюблену пісню;
  - В місто Кривий Ріг, через мене заварилася каша, учень одинадцятого класу;
  - Г виростити в саду, вивчати протягом року, найбільш уважний учень;
  - Г зустріти з радісною посмішкою, побувати на виставці, прочитати нову повість.
- 7. Позначте рядок, у якому всі словосполучення іменні:**
- А солодший за цукор, другий день, твоя виставка, краще за нас;
  - Б троє з двадцяти, різними фарбами, квітка нагідки, чесно грати;
  - В високі показники, сім днів, дехто із учнів, розумніший від усіх;
  - Г пишний цвіт, руки матері, дуже сильно, знання про природу;
  - Г сказати слово, тиха пісня, чийсь голос, запорошений снігом.
- 8. Позначте рядок, у якому всі словосполучення прислівникові:**
- А особливо старанно, занадто багато, надзвичайно цікавий;
  - Б уважно писати, голосно говорити, вивчити напам'ять;
  - В ледь помітно, вивчений напам'ять, завжди смачно;
  - Г дуже повільно, зовсім близько, особливо сумлінно.
- 9. Позначте рядок, у якому у всіх словосполученнях атрибутивні відношення між компонентами:**
- А тихий голос, сповнений надій, перший клас, хлопець-красень;
  - Б твій олівець, згряя птахів, думка про товариша, збирати врожай;
  - В відомий актор, підписаний вчора, моя книга, третій будинок;
  - Г поворот праворуч, небо без хмар, цвіт акації, високі гори;
  - Г старовинний рояль, річка Десна, читати лежачи, Петрів портфель.
- 10. Позначте рядок, у якому всі словосполучення однакові за морфологічним вираженням головного компонента:**
- А п'ятий з кінця, сорок другий рік, четверо курчат, двоє із нас;
  - Б світився наскрізь, спитавши сестру, підготовлено вчасно, збиратиму овочі;

В осінній Чернігів, найглибше озеро, написати на камені, за давнім звичаєм;

Г хтось із вас, чийсь ключ, на твоєму подвір'ї, кожний десятий;

Г дуже слизько, високо в небі, щойно зайшов, найдорожче у світі.

11. Позначте рядок, у якому словосполучення відповідає такій характеристиці: синтаксично вільне, іменне, іменникове, смислові відношення – об'єктні, зв'язок – слабке опосередковане керування:

А кава по-львівськи;

Б перевірка відвідування;

В у білій спідниці;

Г подорож на кораблі;

Г квіти з поля.

12. Позначте рядок, у якому словосполучення відповідає такій характеристиці: синтаксично вільне, дієслівне, смислові відношення – обставинні, зв'язок – керування:

А відповісти на запитання;

Б прагнення розірвати;

В відлітаючи у вирій;

Г лягти відпочити;

Г відчувши втому.

13. Позначте рядок, у якому всі словосполучення побудовані правильно:

А завідувати лабораторією, сповнений радощів, сміятися з мене;

Б хворий грипом, сорок три олівця, знущатися з дитини;

В вищій сестри, чотири учні, зустрічатися по суботах;

Г пробачити його, подякувати вихователям, відгук на фільм;

Д властивий для професії, платити за проїзд, майданчик для дітей.

14. Позначте рядки, у яких є граматичні помилки:

А схожий на батька;

Б багатий талантами;

В вступати в коледж;

Г йти по вулиці;

Г працювати по графіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова: Синтаксис : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : навч. посіб. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською: Мовознавчі етюди. Київ : Пульсари, 2012. 160 с.
4. Гладіна Г. І., Сеніна В. К. Питання мовленнєвої культури та стилістики : навч. посіб. Чернігів : Чернігівський ЦНТЕІ. 2002. Ч. II. 220 с.
5. Гуйванюк Н. В., Кардащук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова: Схеми, таблиці, тести : навч. посіб. Львів : Світ, 2005. 304 с.
6. Доленко М. Т., Дацюк І. І., Кващук А. Г. Сучасна українська мова : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. Київ : Вища школа, 1987. 352 с.
7. Дорошенко Т. С. Словник труднощів української мови. Харків : Торсінг плюс, 2012. 656 с.
8. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : Академія, 2010. 380 с.
9. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови : Теоретико-прикладний аспект. Врно : Masarykova univerzita, 2013. 223 с.
10. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови: Синтаксис : підручник для фак-тів мови і літератури пед. інститутів. 2-ге вид. Київ : Рад. школа, 1965. Ч. II. 282 с.
11. Курс сучасної української літературної мови: Синтаксис : в 2 т. / за заг. ред. Л. А. Булаховського. Київ : Рад. школа, 1951. Т. 2. 518 с.
12. Мельничук О. С. Словосполучення. *Сучасна українська літературна мова : Синтаксис* / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка. 1972. С. 51–117.
13. Плющ М. Я., Грипас О. Ю. Система організація граматичної будови української мови: Таблиці. Схеми : навч. посіб. Київ : Слово, 2015. 264 с.

14. Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного. Київ : Либідь, 2013. 360 с.
15. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. 3-тє вид., випр. Київ : Знання, 2006. 367 с.
16. Слинько І. І., Гувайнюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посіб. / Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
17. Сучасна українська літературна мова : навч. посібник / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
18. Сучасна українська літературна мова : підруч. / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін. ; за ред. М. Я. Плющ. 6-тє вид., стереот. Київ : Вища школа, 2006. 430 с.
19. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. 400 с.
20. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. Київ : Знання, 2010. 374 с.
21. Удовиченко Г. М. Словосполучення в сучасній українській літературній мові : монографія. Київ : Наук. думка, 1968. 288 с.
22. Українська мова : Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.
23. Шевчук С. В., Кабиш О. О., Клименко І. В. Сучасна українська літературна мова : навч. посіб. 2-ге вид., стереот. Київ : Алерта, 2017. 544 с.
24. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підруч. 2-ге вид., доповн. Київ : Академія, 2010. 408 с.
25. Ющук І. П. Українська мова : підр. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. Київ : Либідь, 2004. 640 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
СИНТАКСИС ЯК РОЗДІЛ ГРАМАТИКИ	4
ТИПИ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ	5
ОСНОВНІ ТИПИ СИНТАКСИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ	6
СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ЯК ОДИНИЦЯ СИНТАКСИСУ	7
КЛАСИФІКАЦІЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ.....	11
1. Класифікація словосполучень за ступенем семантичного злиття компонентів	11
2. Класифікація словосполучень за морфологічним вираженням стрижневого (головного) слова	12
3. Класифікація словосполучень за структурою	13
4. Класифікація словосполучень за характером синтаксичних відношень	14
ВИДИ ПІДРЯДНОГО ЗВ'ЯЗКУ СЛІВ У СЛОВОСПОЛУЧЕННІ.....	15
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ВИДАМИ ПІДРЯДНОГО ЗВ'ЯЗКУ І СМИСЛОВИМИ ВІДНОШЕННЯМИ МІЖ СЛОВАМИ У СЛОВОСПОЛУЧЕННІ	17
СКЛАДНІ ВИПАДКИ ПОБУДОВИ І ВЖИВАННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ	18
1. Узгодження числівників з іменниками	18
2. Особливості відмінкових узгоджень прикладки з пояснювальним словом	21
3. Уживання дієслівних безособових форм на <i>-но, -то</i>	22
4. Найпоширеніші помилки у побудові словосполучень на основі зв'язку керування.....	22

СХЕМА СИНТАКСИЧНОГО РОЗБОРУ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ	34
ЗРАЗКИ СИНТАКСИЧНОГО РОЗБОРУ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ	35
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ	37
КОНТРОЛЬНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

**ЯНКО Наталія Олексіївна,
МІРОШНИК Ірина Василівна**

**СИНТАКСИС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
Словосполучення**

Навчально-методичний посібник
для студентів
негуманітарних факультетів
педагогічних закладів вищої освіти

Технічний редактор **О. І. Полковник**

Комп'ютерний набір **Н. О. Янко, І. В. Мірошник**

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.*

Підписано до друку 30.12.2024 р. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 3,49. Обл. вид. арк. 2,25. Зам. № 014.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т. Г. Шевченка
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208
nuchk.tipograf@gmail.com